

Geschiedenis van Johannes Eliot, evangelie-bode der Indianen in Noord-America : eene bijdrage tot de geschiedenis van de bekeering der heidenen

<https://hdl.handle.net/1874/353640>

3

gle

GESCHIEDENIS
 VAN
JOHANNES ELIOT,
 EVANGELIE-BODE DER INDIANEN
 IN NOORD-AMERICA.

EENE BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS VAN
 DE BEKEERING DER HEIDENEN.

TE ROTTERDAM,
 BIJ M. WIJT & ZONEN,
 Drukkers van het Nederlandsche Zendeling-Genootschap.

1842.

No. LX.

STATIONERS
LONDON
PRINTED AND SOLD BY
RICHARD CLAY AND COMPANY
BUNGAY SUFFOLK
THE UNIVERSITY OF CHICHESTER
CHICHESTER

UNIVERSITY OF CHICHESTER
LIBRARY
CHICHESTER

VOORBERIGT.

*Gecommitteerden van het Nederland-
sche Zendelinggenootschap, tot het
opstellen, verzamelen en uitgeven van
kleine Stukjes, ter bevordering van
Evangelische kennis en godzaligheid,
ook bij mingeoefenden; — namelijk:*

R. J. VAN DER MEULEN, J. CLARISSE,
A. L. M. Phil. et Theol. Doct. en
Prof., A. DE VRIES, J. C. VORSTMAN,
R. ADRIANI, L. DIBBITS, L. MERENS,

Predikanten te Amsterdam, Leyden, Rotterdam en Utrecht; overeenkomstig hun ambt en hunne bediening, dat oogmerk gaarne willende bevorderen, en in uitzigt op des Heeren medewerkenden zegen, bieden het nevensgaande Stukje hunnen landgenooten aan; erkennende intusschen geene uitgave voor echt, dan welke door eenen hunner, of door de drukkers dezes, onderteekend is.

M. Wijn Stonen

INLEIDING.

Gedurende de eerste eeuw, nadat de Protestantsche Christenen zich ontslagen vonden van de Pauselijke heerschappij, dachten zij er nog niet aan, om voor de uitbreiding van het zuiver Christendom onder heidensche volken iets te ondernemen. Zij hadden te veel, althans genoeg met zich zelve en hunne vijanden te doen, dan dat zij er aan konden denken om naar buiten te werken. Eerst langzamerhand, nadat zij zich zelve in grootere veiligheid en zekerheid bevonden, begon men ook het licht van zuivere Christelijke kennis in ruimeren kring te verspreiden.

Het kan wel als eene der eerste ondernemingen van de Protestanten, tot bekeering der Heidenen, beschouwd worden, dat in 1556 eenige Hervormde leeraars, op aandrang van

den Franschen Admiraal DE COLLIGNY, naar *Brazilië* afreisden, die, hoewel eigenlijk voor hunne aldaar gevestigde geloofsgenooten bestemd, toch ook de Heidenen niet vergaten. Toen echter de Stadhouders dier Fransche volkplanting, NICOLAAS DURAND DE VILLAGNON, van eenen ijverigen vriend des zuiveren Evangelies, een van deszelfs vijanden werd, dwong hij die Evangeliedienaren, na een verblijf van 10 maanden, naar hun vaderland terug te keeren, om zoo zijn oogmerk te bereiken. Eenige weinige werkzaamheden onder de Heidenen, die dicht bij de volkplanting woonden, maar wier taal onbekend was, leverden geene zichtbare vruchten op.

De volgende, niet zóó verijdelde onderneming, ten beste der Heidenen, ging bijna eene eeuw later, van eenen enkelen man uit, dien de Heer op eene zeer bijzondere wijze daartoe had uitverkoren en opgeleid. Deze man was JOHANNES ELIOT.

I.

*JOHANNES ELIOT gevormd tot Evangeliebode
bij de Indianen in Noord-Amerika.*

JOHANNES ELIOT werd ten jare 1603 in *Engeland* geboren. Zijne geboorteplaats is even onbekend gebleven, als de geschiedenis zijner jeugd. Slechts zooveel schijnt zeker, dat hij gegoede ouders had, die in staat waren om hem naar de hoogeschool te *Cambridge* te zenden, om tot de betrekking van een kerkelijk persoon (clerk, clergyman) opgeleid te worden. Hier maakte hij, door zijnen voortreffelijken aanleg en zijne onvermoeide vlijt, snelle vorderingen in alle die wetenschappen, welke een' Godgeleerden tot nut en sieraad verstrekken, en steeds hield hij daarbij zijne bestemming in het oog. Toen hij de hoogeschool verliet, werd hij aangezocht om THOMAS HOOKER, een bedienaar van het Heilig Evangelie te

Chelmsford in *Essex*, te ondersteunen, die, omdat hij zich niet had willen laten binden door de bepalingen op het stuk van de leer en de eeredienst [der bisschoppelijke kerk in *Engeland*, van zijn ambt ontzet was en op verzoek zijner vrienden in het dorp *Klein Baddow* eene school had opgerigt. Met vreugde nam ELIOT het aanzoek aan, en zonder het te vermoeden kwam hij zoo op de rechte plaats, waar de Heer hem wilde bekwaam maken tot het werk, voor hetwelk hij bestemd was. Wie zou hem nu reeds bekwaamheden, vaardigheid, zucht om regt nuttig te wezen en zijne vermogens op de beste wijze aan te wenden, hebben willen ontzeggen? Maar aan een zeker iets ontbrak het hem nog, dat hij hier in deszelfs geheele beminnelijkheid leerde kennen: dit was het levend geloof, dat in HOOKER zoo bijzonder krachtig was en dat deze in zijnen medearbeider, die hem deels wegens zijne gaven, deels wegens zijn beminnenswaardig hart dierbaar was, wist op te wekken. Niet gemakkelijk gaf ELIOT zich over. Menigeen zou door deszelfs tegenstand moedeloos zijn ge-

worden, maar HOOKER zag in het hart van zijnen jongen vriend, dat het, langzaam en voorzigtig aannemende, het eenmaal vast aangenomene ook niet weer zou loslaten. Daarom liet hij hem veel aan zijn eigen nadenken over en genoot eindelijk de vreugde dat ELIOT, na menige eenzame wandeling, zich vrijmoedig en opregt voor den Heer en deszelfs zaak verklaarde. Zoo ras deze beslissende verandering was geschied, rigtte HOOKER ELIOT'S gedachten op het ambt van een' Evangeliedienaar, als eene voor hem gepaste werkzaamheid. Daar echter voor eenen jongen man, die in HOOKER'S wijze van beschouwen deelde, in het vaderland weinig uitzigt was, besloot ELIOT naar *Amerika* te vertrekken, waar hij eene ruime loopbaan voor zich open zag; want in de Engelsche volkplantingen en bezittingen mogt men eene vrije inrigting der godsdienst en vrijheid des gewetens blijven genieten, om welke redenen velen, even als hij, hun vaderland verlieten.

In November 1631 stapte hij te *Boston* aan wal; hij kreeg hier terstond gelegenheid om naar den wensch van zijn hart in de

dienst van het Evangelie werkzaam te zijn. Een leeraar te dier plaatse, die reeds lang gewenscht had eens naar *Engeland* te reizen, verzocht hem, gedurende zijne afwezigheid zijne plaats te vervullen. ELIOT nam dezen voorslag aan en arbeidde zoo getrouw, en ijverig, en gezegend, dat de gemeente hem, bij de wederkomst van haren leeraar, nevens dezen wilde aanstellen. Doch de Heer wilde het anders. Het schijnt namelijk, dat ELIOT voor zijne afreis uit *Engeland* aan eenige vrienden beloofd had, hun' zielzorger te worden, als zij hem naar *Amerika* zouden volgen, voor dat hij ergens eene bepaalde aanstelling mogt vinden. Juist toen de gemeente te *Boston* voorgenomen had hem aan te stellen, kwamen deze Engelsche vrienden over en zetteden zich te *Roxbury*, in het binnenland, neder. Er toog derwaarts nog eene menigte anderen henen, die hun vaderland verlaten hadden, om hier onder zulke inrigtingen te leven, als zij voor hun geweten meenden te kunnen verantwoorden; en zoo vormde zich te *Roxbury* eene gemeente, bij welke ELIOT den post van zielzorger op zich nam.

De stand van ELIOT te *Roxbury* mogt niet slechts een dragelijke, ja zelfs een regt gelukkige genoemd worden; wordt het toch een geluk geacht, in eenen nuttigen werkring geplaatst en door aangename betrekkingen omgeven te zijn, dit voorregt viel ELIOT te beurt. Hij had nu een ambt, en daarenboven, ofschoon tamelijk verwijderd van de overige wereld, een groot getal gelijkgezinde vrienden om zich heen; en, wat meer zegt, die vrienden hadden haar uit het vaderland medegebragt, die hem aan gene zijde der groote zee reeds dierbaar was, en nu ter vrouwe werd. Dewijl ELIOT lust en kracht tot werken had, de behoefte gevoelde aan eenen uitgebreiden werkring, zoo kon hij niet ligt een geschikter ambt vinden, dan te *Roxbury*, waar hij dagelijks vol op werk had.

In zijne echtgenoot bezat hij een schat die niet slechts hem, maar ook zijne gemeente tot zegen was. In de gemeente won zij door hare liefde en deelneming de harten, terwijl zij, door hare ervaring in de genees- en heilkunde, in staat was om honderden van zieken en zwakken te helpen. Voor haren man, die

edelmoedig, menschlievend, deelnemend en medeljdend was, zoo zeer, dat het hem wel eens over de grenzen der voorzigtigheid en zorg voor zich zelve heen voerde, kwam hare bedachtzame wijsheid bijzonder te stade. Zijne groote mededeelzaamheid lokte velen uit, zoodat de armen hem op weg naliepen en met klagten over hunne behoeften lastig vielen, zij volgden hem na, en drongen met hunne smee-kingen niet zelden in zijn huis; doch hier trad de schrandere echtgenoot tusschen beide, en schifte bedachtzaam het kaf van het koorn.

Zijne gemeente vorderde veel arbeid, zij strekte zich wijd uit, en nam nog door nieuwe inwoners, van elders verhuisd, bijna jaarlijks toe in uitgebreidheid. Hier kwam bij, dat meer en meer eenen wereldschen zin in dezelve doordrong en vasten voet dreigde te winnen. Velen, vooral der nieuwe inwoners, gevoelden volstrekt geene geestelijke behoeften; maar hadden alleen om uiterlijk voordeel en aardsch gewin hun vaderland verlaten. En onder hen, in wien vroeger een' beteren zin ontwaakt was, waren niet weinigen bij het opheffen van den druk, die vooral de

uitwendige godsdienst betrof, verslapt in het goede en meer en meer in de beslommeringen der wereld geraakt, ten minste in gevaar van daarin te verzinken. De taak die ELIOT te verrigten had, was dus niet licht, doch hij vond aanmoediging door menigen zegen op zijnen arbeid. De leden die het verst van de kerk woonden, bezocht hij het meest, omdat zij minder in de gelegenheid waren de openbare godsdienst bij te wonen, en door hunne moeilijke levenswijze en den omgang met de ruwe inlanders, meer in gevaar waren om onvatbaar te worden voor den indruk van Gods woord en in vleeschelijke rust in te sluimeren. Doch het behaagde den Heer der Gemeente om hetgeen door zijnen dienaar aldaar in den huisselijken kring gesproken werd, bijzonder te zegenen en vruchtbaar te maken aan de harten. Zoo mogt het den ijverigen ELIOT bij veel werk, ook niet aan opwekking en goedkeuring van boven ontbreken.

In weerwil van de groote moeite, en misschien juist om deze, had ELIOT zijne gemeente onbeschrijfelijk lief. Het was voor hem de gelukkigste ure in de gansche week, als hij

des zondags in de vroege, zijn volk uit stad en veld, uit het bosch en van den oever der rivier, den heuvel zag bestijgen, waarop de kerk gebouwd was. En echter, als hij daar zoo stond en zijne kudde, welke hij vervaardigd was te weiden, zag optrekken, dan werd zijn hart naar elders getrokken, en hij was niet in staat dit te weerhouden. Zijn verlangen strekte zich uit naar de digte wouden, die hij achter zich zag. Hij wist zelf niet, hoe het zoo kwam, maar in zijn binnenste gevoelde hij eenen onwederstaanbaren trek naar de Indianen, die in dezen digten hof Gods nog in de duisternis des heidendoms heen leefden, en als hij, nadat zijne gemeente zich weer om hem verzameld had, om het woord des levens te hooren, bij nadenken over hetgeen er in zijn binnenste omging, zichzelven moest afvragen: » wat zal er van uwe gemeente worden als gij van haar weggaat? » Hij kon daardoor die stem niet tot zwijgen brengen, die zich zoo duidelijk in hem liet hooren en hem naar de Indianen riep.

Menigeen zou in zijne plaats gedacht hebben: » Wanneer 't dan zoo moet zijn, laat

het dan zoo zijn ; helpt allen strijd daar tegen niets , dan moet het zich schikken !” zou zich hebben opgemaakt en vol ijver naar de Indianen zijn gegaan. Maar zoo onbezonnen was ELIOT niet. Hij wist maar al te goed welke hindernissen hem bij eene overijlde uitvoering van zijn door innerlijken aandrang opgevat besluit , om den Indianen het Evangelie te verkondigen , zouden ontmoeten. Hij wist dat zijne werkzaamheid vruchteloos zou zijn onder de roode mannen , tot welke hij zich telkens voelde aangetrokken , zoo hij niet hunne taal sprak , en deze spraak scheen hem schrikbarend. Wie zal dit ook bevreemden , die de ongemakkelijke woorden dezer Indiaansche taal slechts ziet : » Onze begeerten” heet in dezelve : *Nummatschekodtantamuhngannunonash* ; » Onze liefde” : *Nuhrromantammuhnkanunonnash* en *Kummogokdonnattuhtammoktitnaongannunonash.*” » Onze vragen.” Latijn , Grieksch , Hebreeuwsch had ELIOT spoedig geleerd , hij wist naauwlijks hoe ? Maar deze taal , met hare lange woorden en de veelvuldige veranderingen , die ieder woord duld , van welke iedere echter slechts tot aanduiding

van een digt aanverwant denkbeeld dient, koste hem groote moeite, en hij kon daaraan niet veel tijd besteden. Zijn ambt te *Roxbury* was hem van den Heer opgedragen; in dezen wijnberg was hij aangesteld, tot hij voor een' anderen geschikt was; hij moest daartoe dreef hem zijn geweten, even als vroeger een trouwe dienaar zijn en blijven in hetgeen hem was opgedragen; en wilde hij getrouw zijn, dan ontnam zijn dienstwerk hem bijna den ganschen dag. Om nu toch evenwel, bij alle getrouwheid in zijn ambt, den drang des geestes, dien hij niet kon wederstaan, te voldoen, stond hij iederen morgen met den opgang der zon op, en bragt dan den vroegen morgen door met zich te oefenen in die moeilijke taal. Zoo doende had hij, in weerwil van zijne groote gaven en stalen vlijt, toch nog 15 jaren noodig, eer bij haar magtig werd. O welk eene volharding!

II.

*De gezegende uitwerking van ELIOT's drie
eerste bezoeken onder de Indianen,
als bode des vredes.*

Zoo ras ELIOT het in de kennis van de taal der Indianen zoo ver gebragt had als noodig was, stond hij ook geen oogenblik langer in bedenking, maar maakte hij zich op naar de naastbijgelegene Indianen-horde. Het was den 8 October 1646.

Van drie zijner christelijke vrienden vergezeld, kwam hij bij de ellendige hutten der Indianen aan, die met de meest ingespannen verwachting naar hem uitzagen; want hij had hun vooraf laten weten, dat hij op dezen dag tot hen komen zou, om over eene hoogstgewigtige aangelegenheid met hen te handelen. Zij konden daardoor niet wel aan iets anders denken, dan dat de aangekondigde blanke man een groot krijgsheld zou zijn, die hun eenige mededeelingen van zijn volk had te doen. Als zij hem nu echter zagen komen, wisten zij volstrekt niet wat zij van hem maken moesten: daar was niets van het voorkomen eens krijgsmans aan hem te

zien: zonder wapen, zonder uitrusting verscheen een man, en niet eens was het teeken des vredes, de tabakspijp met bonten banden en witte koralen versierd, die anders van de aankomenden tot teeken van vriendschappelijke gezindheid, den hoofdman om te rooken werd overhandigd, in zijne hand te zien; in plaats van de pijp droeg hij een boek; de lezer zal wel reeds vermoeden, dat het de Bijbel was. Ofschoon teleurgesteld, morde echter geen van allen, hoe lang zij ook in een' kring nieuwsgierig op hem hadden zitten wachten; zij waren veeleer als van diepen eerbied getroffen, want de Indianen hebben veel op met eenen grooten sterken lichaamsbouw. ELIOT nu was van den Heer met zulk een ligchaam toegerust, dat het zien op hem de hooggestemde gedachte dezer krachtige mannen nederdrukte.

Het opperhoofd der horde, WAUBON genaamd, trad hem te gemoet en geleidde hem in deszelfs hut. Nadat ELIOT zich hier een weinig had uitgerust, stapte hij naar buiten onder den vrijen hemel; rondom hem vormde het door stille bewondering getroffen volk op de

groene welde eenen kring; hij verhief hart, hand en oogen, en bad in het Engelsch; vervolgens hield hij in het Indiaansch eene rede, waarin hij klaar en duidelijk de leer des Christelijken geloofs ontwikkelde en hun den zaligen toestand des geloovigen Christens aanpreeft. Een uur en nog langer duurde deze rede; niemand vreeze echter, dat hij dáarmede zijne toehoorders hebbe kunnen vervelen. De Indianen zijn een eigenaardig volk; zij dragen niet alleen een sterk ligchaam met zich om, hun geest is ook krachtig, en, gelijk hunne hoogst beschaafde taal ons verraaft, dat zij eenmaal op eenen hoogen trap van ontwikkeling zullen gestaan hebben, even zoo worden wij daarop gewezen door de groote gave van welsprekendheid, welke zij meestal bezitten, en door hunnen geheel bijzonderen lust voor oefeningen in het redeneren. Zij zijn niet alleen in staat eene lange rede te houden en aandachtig aan te hooren, ja uren lang verscheidene redevoeringen, maar ook slechts die man geldt onder hen, die de gave om te spreken bezit. Beter kon ELIOT zich onder hen niet aanbevelen, dan daardoor dat hij,

de forsche groote man , terstond met eene lange redevoering onder hen optrad. Hierdoor kon hij zich verzekeren hunne harten te winnen , al ware ook de inhoud zijner woorden niet zoo hartinnemend geweest. Maar welk was nu de inhoud? Die handelde van de oneindige barmhartigheid des Vaders in Zijnen Zoon J. C.! Zoo iets was nog nooit tot het hart der Indianen gebragt; daardoor werd eene snaar in hun binnenste aangeraakt, die zich nimmer had doen hooren, en toch zoo welluidend, zoo diep, zoo alles doordringend klonk. Welk een gevoel overweldigde zijne hoorders! Zoo menige redevoering, geweldig als de bruischende val der *Niagara*, hadden zij gehoord, maar nimmer hadden zij daarbij ondervonden wat deze rede bewerkte, die als het ruischen eener beek voortging. Daarvoor zonken de trotsche hoofden der Heidenen op hunne borst, en stroomen van tranen ontsprongen uit de oogen der Wilden.

Nadat ELIOT met spreken geëindigd had, en de door hem overweldigde Indianen bedaard waren, hadden zij hem veel te vragen: want in scherpzinnigheid zijn zij de be-

schaafste volken niet veel ten achter. Maar ook hierbij was ELIOT de man die hen te rede stond, en tot aller verwondering hun verstand bevredigde.

Met dit alles was de dag ten einde geloo-
pen, en ELIOT, vermoeid van zijne inspanning,
begaf zich in de tent des opperhoofds WAUBON,
terwijl de Indianen in hunne hutten kropen,
of zich op het gras ter ruste vleiden. Met
welk gevoel zal ELIOT zich nedergelegd heb-
ben, daar zijn vurigste wensch vervuld, zijn
innigst gebed verhoord was. Doch hij bleef
niet lang ter rust nederliggen. Een der chris-
telijke vrienden die van *Roxbury* medegeko-
men waren, bemerkte in de hut eenen In-
diaan, die met neergebogen hoofd zich in
tranen baadde; hij wendde zich tot hem en
sprak hem bemoedigend en opwekkend toe;
doch de Indiaan wendde zijn gelaat naar den
wand en weende nog meer, stond spoedig op
en ging naar buiten. Dit werd ELIOT me-
degedeeld. IJlings sprong hij op, en volgde
den vermoeide en belaste in het bosch, om
met hem te spreken. Hij vond den man;
met een geheel verslagen hart doolde hij rond:

hij was niet de eenige, die zoo te moede was.

Vol dankbare vreugde over den zegen, dien de Heer op zijn woord geschonken had, ging ELIOT den volgenden dag naar *Roxbury*, voornemens om de Indianen spoedig weder te bezoeken.

Hij deed dit ook na 14 dagen. Deze keer nam hij vóór den aanvang der prediking de kinderen bij zich, aan welke hij eenige vragen deed, en eenvoudige aanwijzingen tot den weg des heils gaf. Onder de prediking waren de bejaarden zeer opmerkzaam en hadden weer veel te vragen. Toen hij hen beantwoord had, verklaarden zij hunne dankbaarheid aan God, dat hij ELIOT verwekt had, om hen zulke wondervolle dingen te verkondigen.

Als nu ELIOT den 26 November, ten derdenmale verscheen, bevond hij, dat velen hunne hutten voor langeren tijd bij de verzamelaars hadden opgeslagen, ten einde de gelegenheid, om hem te hooren, niet te missen. Evenwel was de bijeenkomst niet zoo talrijk als de beide eerste reizen, want de *Powahs* of Toovenaars, bevreesd voor hunne

inkomsten en hun gezag, hadden hem in verdenking gebragt, zoodat velen terugbleven.

ELIOT gevoelde zich echter getroost door de ingespannen aandacht, waarmede de aanwezigen hem hoorden; en in den nacht was hem nog eene andere vreugd van den Heer toegedacht. Als hij zich namelijk zoo welgemoed te midden dezer Wilden ter nachtrust nedergelegd had, alsof hij bij zijne lieve huisgenooten was, konden zij niet nalaten het vol verwondering te aanschouwen, hoe hij een zoo goed vertrouwen in hen stelde, daar zij toch, volgens het getuigenis van hun hart, zoo vaak op den moord en ondergang der blanken zich beijverd hadden. Terwijl zij zoo nu vol stomme verwondering langs den wand der hut zaten, verhief WAUBON zich eensklaps en begon tot de vergaderden van al die dingen te spreken, die zij van ELIOT gehoord hadden, en dit met de krachtige welsprekendheid, die eenen Indiaan eigen is. Allen werden getroffen en vergaten den slaap geheel; de zoo krachtig opgewekten beproefden wel eindelijk den slaap te vatten, maar het wilde hun niet gelukken. WAUBON en de zijnen

sluimerden wel een weinig in , maar dikwijls ontwaakten zij weder , en zoo dikwijls WAUBON wakker werd , verhief hij zijne stem , om met de overigen van het woord der waarheid en der genade te spreken , dat zij gehoord hadden.

Een paar dagen later had ELIOT het genoegen te zien , dat de indruk dieper gegaan was. Een zeer schrandere Indiaan , WAMPAS , kwam met twee zijner vrienden naar *Roxbury* , en verzocht om onder de blanken opgenomen te worden. Hij bragt zijnen zoon en eenige andere kinderen mede en verzocht dringend , dat men hen toch in het christelijk geloof mogt opvoeden. Zijn voorbeeld bleef niet zonder navolging , maar toen ELIOT den 9 December voor de vierde maal onder zijne geliefde Wilden was , boden allen gezamenlijk hem hunne kinderen aan , om onderwijs te ontvangen.

ELIOT zelf stond versteld over den zegenrijken invloed zijns arbeids , daar hij zich zijner zwakheid bewust was ; maar twijfelen was onmogelijk , de zegen was zichtbaar en handtastelijk. Het stond hem dus niet vrij hier nu stil te staan en het begonnen werk te staken.

De Heer zelf riep hier tot voortgezette arbeid op, en nieuwe ijver ontvlamde zijn hart om op den begonnen weg voort te gaan.

III.

ELIOT laat zich door geenen tegenstand afschrikken.

Daar zich steeds meer anderen tot hem wendden, om onder zijne zielezorg zamen te leven, en hij ook wel inzag, dat het Christendom slechts dan onder dit volk wortel kon schieten, als het tevens beschaafd werd, wendde hij zich tot het bestuur der Engelsche volkplanting, met het verzoek, om hen, die bereid waren zich rondom hem te verzamelen, eene woonplaats aan te wijzen. Dit verzoek was niet te vergeefs; den Indianen werd eene streek lands toegestaan, om zich daar eene stad te bouwen en in dezelve tot het Christendom te worden opgeleid.

Doch deze Wilden waren gewoon, zoo als de woeste overblijfselen van hun volk dit nog zijn, zoo behendig door veld en woud te

zwerven, dat naauwelijks een gebroken tak of
 vertreden blad hun spoor aanwees: wat waar-
 de hadden voor hen muren en wallen, vrucht-
 bare korenvelden en vreedzame maaltijden?
 Jagen in het bosch en zwerven, dan hier dan
 ginds, dat was de lust hunnes harten. Zou
 ELIOT dezen zin kunnen bedwingen? zou hij
 dit zelfs beproeven? ELIOT had de hand aan
 den ploeg geslagen en zag niet om; hij kende
 de zwarigheden, die hem door den aard des
 volks in den weg stonden, beter dan iemand
 anders; maar wat hij eens als noodig had
 erkend, dat vatte hij aan in den naam des
 Heeren, die tot hiertoe zoo wonderkrachtig
 voor hem henenging. Niet genoeg dat hij
 het waagde zijne Indianen uit te noodigen in
 eene stad te trekken, hij eischte van hen
 vooraf de belofte om de wetten, die hij hen
 zou geven, op te volgen, en dan in werk-
 zaamheid en zedelijkheid te leven. En nie-
 mand stond in bedenking, deze belofte te
 doen. Spoedig wees nu ELIOT zijne Indianen
 het houweel en de schop te hanteren, en de
 afgebakende ruimte met eene gracht en eenen
 wal te omringen. Tot aansporing van hunnen

ijver deelde hij belooningen in geld onder hen uit. Het was een verrassend en nieuw gezicht, te zien, hoe deze lieden der wildernis, voor welke weinige maanden vroeger alle beperking slavernij was, en aan welke hunne meren en wouden dierbaarder dan koninklijke paleizen waren, heeren zoowel als onderdanen, met vlijt zich oefenden om ploeg en spade te leeren gebruiken, en hoe dezelfde hand, die nog onlangs van het bloed des verslagenen geverwd was, nu, op ELIOT's bevel, van den vroegen morgen tot den laten avond den grond bearbeidde. Het duurde niet lang, of *Nanantum* stond daar, beteekenende in onze taal *geluk*. De beschaving nam nu met rassche schreden toe; de vrouwen leerden spinnen en hadden spoedig koopwaren naar de markten der stad en den omtrek te zenden; in den winter dreven zij handel in stokken, korven en gevogelte; in het voorjaar en des zomers in visschen, druiven en ooft. Intuschen werden de mannen door ELIOT in den landbouw en eenvoudige handwerken onderwezen, en ten tijde van het hooijen en oogsten, trok hij met hen te velde. Maar dit alles kwam

niet in eenen dag tot stand, want zij waren noch zoo ijverig, noch zoo aanhoudend in hunnen arbeid, als degenen die van der jeugd af aan, aan het werken gewoon zijn.

Toen EZRA de muren van *Jeruzalem* liet bouwen, juichte zijn hart voorzeker, doch met grooter vreugd kon hij den aanwas der heilige stad niet aanschouwen, dan ELIOT smaakte, toen hij de muren en woningen van *Nonanetum* voor en na zag te voorschijn komen. Men kan zich echter zeker ligt voorstellen, hoe hij, te midden van zijn onderwijs in eene betere uitwendige levenswijs, zijn oog altijd en wel vooral, ook rigtte op den wasdom der zijnen naar den inwendigen mensch, en welk eene vreugde het hem moest opleveren, toen zich hier de beginselen en voortgang van kennisse Gods en een nieuw leven uit God openbaarden, naar welke hij zoo bijzonder zijn verlangen uitstreckte en op welker ontkiemen hij zijn geheele hart zoo gezet had. Echter ging deze hervorming eenen nog langzameren gang, en wel zeer natuurlijk.

ELIOT kon immers niet dagelijks met het woord des levens bij hen zijn; hij had ook

nog zijne gemeente te *Roxbury* te verzorgen, en buitendien breidde zijn werkkring, na het ontstaan van *Nonanetum*, zich spoedig zeer uit. Deze uitbreiding was door hem niet opgezocht, daar hij wel gevoelde hoe zwak hij was, en hoe veel opoffering van kracht en tijd de eerstelingen vorderden, die zich uit de Heidenen om hem verzameld hadden; maar zij kwam zoo van zelf uit de gegevene omstandigheden voort. Spoedig toch klonk de mare van den nieuwen toestand der Indianen te *Nonanetum*, wijd en zijd door de bosschen in de ooren hunner stamgenooten, en velen van hen kwamen, om het wonder eens te aanschouwen, dat gebeurd was. Degenen die het wel beviel in de nieuwe stad, keerden derwaarts dikwijls terug, zoodat ELIOT's toehoorders vermeerderden, van welke lieden wij reeds weten, dat zij na de prediking, steeds vele spitsvindige en scherpzinnige vragen deden, wier beantwoording veel tijd kostte. Maar ook voor hen die niet wederkwamen, had hij dikwijls al zijne voorzigtigheid en kracht noodig bij hun eerste bezoek, want er waren onder hen niet weinigen die tot de bewoners

van *Nonanetum* aldus spraken: »Wat is het
 » dan nu toch, dat gij, mannen van *Nona-*
 » *netum!* door uw bidden tot God en door
 » uw geloof in Hem, boven ons vooruit hebt?
 » Gij zijt even zoo arm als wij, ons koorn is
 » zoo goed als het uwe, en wij hebben toch
 » nog meer genoeg dan gij: wij jagen, wij
 » trekken door onze digte bosschen en op
 » onze wijde meeren rond, terwijl gij achter
 » die muren zit. Kunt gij ons toonen wat
 » gij door uw gebed en geloof vooruit hebt,
 » dan willen wij ook aanvangen te bidden en
 » te gelooven?» Tegen zulke lieden moest
 ELIOT zelf optreden, dewijl zijne Indianen,
 in plaats van hun een behoorlijk antwoord
 te geven, ligt door zulke redenen aan het
 wankelen konden gebragt worden. En hij
 ging hun ook tegen, en dat wel op eene wijze,
 die zijnen moed de grootste eer aandeed. Een
 minder ervaren Heidenbode ware welligt be-
 gonnen, met aan de vreemde Indianen de zin-
 nelijkheid en de strafwaardigheid hunner veel-
 wijverij, hunner bloedwraak, hunner spelen
 en andere Heidensche gruwelen voor te hou-
 den, doch ELIOT sprak nagenoeg aldus: »God

» geeft ons twee soorten van goede dingen ;
 » de eene zijn kleine , de andere zijn groote .
 » De kleine bestaan in rijkdom aan kleeding ,
 » voedsel , genoegens en wild ; dat zijn din-
 » gen , die alleen voor ons ligchaam , in dit
 » leven , eenen tijd lang dienen . De groote
 » goederen echter , bestaan in wijsheid , ken-
 » nis van God , het eeuwig leven , berouw ,
 » geloof ; dat zijn goederen voor de ziel en
 » voor de eeuwigheid .” Wanneer hij den
 Indianen zoo antwoordde , werden zij stil
 en nadenkend , en niet lang hadden zij zoo
 te vragen , of zij wilden en konden verder
 gebracht worden .

Inzonderheid gelukte het hem wel met eene
 horde uit den omtrek van *Concord* . Des-
 zelfs opperhoofd werd door ééne prediking
 van ELIOT zóó zeer getroffen , dat hij dadelijk
 na zijne tehuiskomst , zijne hoofdlieden zamen-
 riep en hun verklaarde : » ik heb besloten de
 woeste levenswijs te laten varen .” Ook zijne
 hoofdlieden lieten zich overreden , en men
 besloot , de Engelsche regering te vragen om
 het eigendom eener streck lands tot eene vaste
 woonplaats , en ELIOT uit te noodigen om hen

dikwerf te bezoeken. Hun wensch werd van regeringswege voldaan, en spoedig stond daar eene tweede stad, met inwoners die het verlangen koesterden een christelijk leven te leiden, en die, tot bewijs van dit hun verlangen, aan het einde van November 1647, eene verordening afkondigden, waarin zij verklaarden hoedanig hunne levenswijze zijn zou: onmatigheid, ontucht en spel werden verboden; moord en echtbreuk met den dood gestraft. Ieder moest zich op reinheid en zuiverheid bevljtigen en niemand mogt schulden maken. Welk een beschamend, maar tevens opwekkend voorbeeld voor ons!

Zoo had ELIOT binnen een jaar twee gemeenten bekomen, die niet zeer dicht bij elkander gelegen waren. Wel hadden derzelver leden zich tot eenen eerbaren wandel verplicht, maar daarmede gaven zij nog geen bewijs van eene opregte bekeering. Hun verstand moest niet slechts het betere van zulk eenen wandel inzien, ook hun hart moest gewonnen worden, en in hunne goede voornemens deelen. De zaadkorrel die in hun hart ontkiemde, was op eenen grond gevallen, waarin het onkruid

zoo dicht stond, als de oorspronkelijke bosschen op den vaderlandschen bodem der Indianen. Er was veel uit te roeijen, en alleen eene krachtige hand was in staat de wildernis des harten, in vruchtdragend land te hervormen. Maar ELIOT, die wel inzag dat met zijne Indianen wat uit te rigten was, wanneer aan hunne geestvermogens slechts de regte weg was gewezen, en als hunne vastheid van karakter, die hem zoo veel moeite kostte, de juiste rigting genomen had, zorgde onvermoeid voor zijnen zwaren arbeid, tot dat hij zijn loon daarvoor in de hand had. Daarnaar behoefde hij ook niet lang uit te zien. God had hem een uiterlijk voorkomen gegeven, dat niet weinig indruk op de krachtige Wilden maakte; daarbij eene sterkte en hardheid des ligchaams en eene vaste gezondheid, zoodat hij het in de moeilijkste togten, niet alleen tegen de Indianen kon uithouden, maar hen zelfs nog overtrof. Daarenboven vonkelde in zijn oog een onverschrokken moed, en elk zijner woorden droeg den stempel der vastheid van karakter, die hem eigen was. Als hij onder hen optrad, zoo vertoonde zich zulk eene uit-

drukking op zijn gelaat, alsof hun regtmatige gebieders onder hen optrad, en ging hij in eenig werk hen voor, hoe konden zij die sterkte van geest wederstreven, die hen met zijnen wenk gebod en aan zijne voetstappen kluisterde. In het edel gemoed dezes volks ontwaakte ook dankbaarheid, zij beschouwden ELIOT als hunnen weldoener, van week tot week erkenden zij meer en meer welk eene voordeelige verandering met hen was voorgevallen. Hoedanige woningen waren het, in welke zij vroeger tegen storm en onweêr beveiliging gezocht en zich ter ruste neêrgelegd hadden? Ellendige hutten, *wigwans* genoemd. Palen in den grond gestoken en door dwarshouten verbonden, wanden van boomschors, met bast of twijgen van slingerplanten daaraan vastgebonden, vormden den buitensten omtrek; het dak bestond even zoo uit boomschors en had in het midden eene opening om den rook door te laten. Aan eene zijde der hut was eene opening die tot deur diende, en gesloten werd, door er een stuk boomschors voor te zetten, een daartegen geplaatste boomtak toonde aan, dat de bewo-

ners niet te huis waren. Vond men er niet zulk eene struik voor en trad men binnen, men vond daar geene heerlijkheid, nauwelijks gemak. De grond was niet eens be-
vloerd, van zindelijkheid was niet veel te be-
merken, en door kleine gaten in den wand
scheen slechts een flauw licht. In het mid-
den was de haard en daar romdom stonden
banken, die als bed en tevens als tafel dien-
den. De nieuwe woningen te *Nonanetum* en
Concord waren echter van eene andere soort;
uit hout getimmerd, de vloer met zindelijke
matten belegd en het geheel in verschillende
kamers afgedeeld. Zoo woonden de onder-
danen hier beter dan elders de hoofdlieden,
en welras waren zij ingenomen met deze betere
wijze. Doch deze genoegens van woning en
leven waren niet de eenige weldaad, waarvoor
zij zich tot dankbaarheid jegens ELIOT verplicht
gevoelden. Hier kwam nog iets gewigtigers
bij. De opperhoofden namelijk *Sachems* of
Sagamores betiteld, waren tot nu toe ge-
woon, eene onbepaalde heerschappij over de
horde uit te oefenen, en van hunne onderda-
nen eene blinde gehoorzaamheid te eischen en

te verwachten. Zij beschouwden zich als de regtmatige bezitters van het geheele gebied, zoo dat ieder lid der horde, als het den door eigen zuren arbeid en eigen zaaikoorn verworvenen oogst wilde in huis brengen, hiertoe eerst aan het Opperhoofd verlof moest vragen. Op geheel het vermogen der onderdanen maakten zij als hun eigendom aanspraak; zij handelden daarmede naar goedvinden. De betrekking des Opperhoofds tot de horde werd nu anders gewijzigd. Te *Concord* en te *Nonanetum* begonnen de inwoners een vrijer leven te leiden, het regt over leven en dood berustte niet meer in de handen der hoofdlieden; hunne willekeur werd door wetten beperkt en geregeld. Bijzonder gunstig was de verandering die er plaats had in den toestand der vrouwen, zoodat de aankomst van ELIOT haar de verschijning eens Engels toescheen; hij toch verbood den mannen ten strengsten, meer dan ééne vrouw te nemen, en beval hun, haar vriendelijk te behandelen, terwijl zij vroeger als slavinnen beschouwd en gebruikt, en van de mannen verstooten waren, als zij aan deze niet meer bevielen.

Dit alles opende de harten voor ELIOT, en hij kon reeds iets ondernemen, dat een ander niet zou hebben durven wagen. Moedig tastte hij daarom alle vooroordeelen aan, welke in de wilde harten heerschten, en met elke overwinning wies zijn moed en invloed. Eene der glansrijkste overwinningen behaalde hij den 7 October 1647. Op dezen dag zou een aanzienlijk krijgsman begraven worden. De Indianen dachten dat het sterven de overgang was in een vruchtbaar land, waarin zij vele vrouwen en bovenal goede jagtrivieren zouden vinden. Als nu een doode begraven werd, waren zij gewoon te jammeren en zich aan te stellen alsof zij van boosheid overweldigd waren, omdat zij hem in zijnen nieuwen toestand nog niet konden volgen. Ditmaal moest met het lijk een lange togt gedaan worden, want de begraafplaats der nieuwe stad lag in de bosschen. De gestorvene werd vroeger op eene ligte baar gedragen, hebbende in de eene hand de tabakspijp en wat tabak, om dit de bewoners der andere wereld als een vredeteeken te overhandigen; was hij een krijgsheld, dan lag zijn pijlkoker gevuld daarbij, een boog

eene bijl, een kleine spiegel, om zich in denzelfven te kunnen bezien, als hij door het rijk des doods doorgedrongen was, en een stuk menie om zijne doodsbleekheid weg te nemen, nevens hem. Het moest eene koene hand zijn, die het wagen durfde deze heilige gebruiken eensklaps weg te nemen; eene koene hand, die door daden toonde, dat het stof van den dapperen krijgsman niet kostbaarder was, dan het stof van den geringsten zijner volksgenooten. ELIOT had den moed en ook de kracht daartoe. Den 7 October werd het lijk, niet meer op heidensche wijze, begraven, en ofschoon allen het begeleidden, togen zij toch stil daarheen, zonder dat het wild geluid gehoord werd. Toen het lijk in het graf neder gelaten en met aarde bedekt was, begon ELIOT te spreken, en verklaarde hen dat men in den hemel noch ten huwelijk ontving, noch ten huwelijk gaf; dat de begeerte naar wilde jagt en de lust tot den krijg daar geene voldoening vonden, dat aldaar geene slaven noch opperhoofden waren, maar dat alles wat op aarde begerlijk was, zoude vervangen worden door het genot der zaligende liefde van Christus,

die de opstanding en het leven is. Die wilde mannen geloofden hem en weenden, niet om hunnen doode, maar over zichzelf, zoodat de bosschen van hunne zuchten en smeekingen weergalmden.

IV.

ELIOT laat zich door den tegenstand, dien hij ontmoet, niet van zijn edel ontwerp afstrekken.

Wij hebben reeds boven gezien dat de *Powahs*, de tovenaars of priesters, niet weinig ingenomen waren tegen *ELIOT* en het geloof dat hij predikte. Geen wonder. Hun bestaan toch hing af van de instandhouding des ouden bijgeloofs, dat eene menigte afgoden vereerde, waarvan een bijzonder over ieder volk gesteld was, en daarenboven eene groote onzichtbare godheid, *Kicktom* genaamd. Reeds vóór het bouwen van *Nonanetum* hadden zij den vijand, die tegen hen optrok, in zijne geheele gevaarlijkheid leeren kennen, en op alle mogelijke wijze gepoogd hen tegen te werken; maar ook nu hielden zij daarmede nog

niet op; waar zij eenen Indiaan aantroffen die van hen afgevallen was, beproefden zij, hem met den boozen geest, *Manitoe*, te verschrikken, of met de verhuizing zijner ziel in een dier, als bij zijn sterven zullende plaats hebben, te bedreigen. Het kon niet missen, of op deze wijze ontzong aan menig anders zoo moedigen jager en krijgsheld den moed. Menig een waande bij zijne sterke verbeeldingskracht, die in de hen omringende natuur gedurig voedsel vond, met der daad reeds in het bosch of op den akker dezen boozen geest te ontmoeten, en ging dan ijlings op de vlugt.

Bij de meesten mislukten de pogingen der priesters en tovenaars om hen af te trekken; het werk Gods nam zichtbaar toe. Te *Nonanetum* werd niet alleen spoedig een gebouw, 50 voet lang en 25 voet breed, bestemd voor de openlijke godsdienstoefeningen, naar het ontwerp van ELIOT opgericht, maar hij kon ook van de vrucht, die hij aldaar zag, het volgende berigten: » Mijne Indianen bidden in » hun huisgezin iederen morgen en avond, en » wel van harten, gelijk ieder, die hunne » woningen op dien tijd voorbijgaat of bin-

» nentreedt, zien en hooren kan. Als zij
 » zich ter maaltijd nederzetten, bidden en
 » danken zij eveneens tot God. Wanneer zij
 » onder Europeanen komen, uiten zij telkens
 » hun verlangen naar kennis en onderwijs,
 » en deze ontvangende, danken zij God daar-
 » voor en betuigen daarover groote vreugde,
 » dat zij God kennen, en met diegene ver-
 » bonden zijn, van welke zij onderwezen
 » worden. Zij dragen ook veel zorg voor
 » het onderwijs hunner kinderen en zijn
 » naauwgezet in het heiligen van den Zon-
 » dag." O! wat zal het hem een genot zijn
 geweest, als hij zijne Indianen, met een ernstig gelaat zamen zittende, begeerig zag lusteren naar het woord Gods, en dan van hunne lippen den uit het hart opwellenden lof des levenden Gods en zijnes Zoons hoorde, of als hij hen vond, zoo als zij elkander over den weg des heils onderhielden! Dat moest hem wel, en was het ook, Engelenmuziek zijn.

De lezer zal nu wel vermoed hebben, dat ELIOT aan de Opperhoofden heftige vijanden moet gevonden hebben, daar het scheen, dat

hunne magt en onbeperkte heerschappij door hen was verbroken. Maar te *Nonanetum* en *Concord* had ELIOT zulk eenen strijd niet te voeren, omdat God het zoo genadig beschikt had, dat aan beide plaatsen de opperhoofden tot de eerst opgewekten behoorden. Meerder moeite had hij met andere opperhoofden, die hij vervolgens ontmoette. Het was ELIOT in zijnen vurigen ijver voor het roode volk niet genoeg, dat de horden te *Nonanetum* en *Concord* zich bereid hadden verklaard, om door Christus hunne zaligheid te zoeken. Zoodra het geloof en het goddelijke leven hier eenigzins dieper wortel geschoten hadden, waagde hij zich verder en bragt aan de overige horden, van welke hij hoorde, bezoeken, tot aan *Kaap Cod* toe, en verkondigde zoo velen Indianen als hem wilden hooren, het Evangelie. Deze bezoeken waren alles behalve gemakkelijk. Hij had vele gevaren door te staan in de wildernis, zoo wel als onder de menschen. Menigmaal toog hij des winters over wijde sneeuwvlakten, of door wouden, waarin het wild gedierte van honger brulde. Vaak viel de regen als bij stroomen neder, zonder dat

hij eenige beschutting kon vinden. Niet slechts ééne dag, neen, eene gansche week lang moest hij, bij zulke gelegenheden, in zijne doornatte kleederen reizen, en des avonds kon hij ze niet uittrekken, maar moest zich in dezelve op eene rots of in het bosch ter ruste leggen. Over steile bergen moest hij heentrekken, sterk stroomende rivieren doorwaden, door streken, waar nauwelijks enig spoor te vinden was, langs wegen, die zoo moeilijk waren, dat zelfs aan de Indianen den moed en de kracht ontzong. Zeldzaam liet ELIOT zich uit over de gevaren die hij had door te staan, doch in eenen brief aan eenen vriend schreef hij eens: » Ik ben nu » van dingsdag tot zaterdag dag of nacht » niet droog geweest, maar doornat van plaats » tot plaats getogen. Als ik mij ter rust » begeef trek ik eerst mijne laarzen uit, wring » het water uit mijne kousen, en dan gaan » ze maar weér aan. Maar God staat mij » bij en helpt mij. Ik juich zelfs, als vele » afmattende dagen en nachten over mijn hoofd » zijn gerold, in gevaren onder de Heidenen, » in gevaren in de wildernis. Menigmaal als

» ik rivieren doorwaadde , kwam de vloed
 » plotseling op , maar dan dacht ik aan de
 » heerlijke belofte en steunde daarop : » » *Zoo*
 » » *gij door het water gaat , zal ik bij u*
 » » *zijn.*” Ik riep mij dan toe : » » *Gedraag*
 » » *u als een goed krijgsknecht van Jezus*
 » » *Christus !*” ” En dat woord geeft kracht
 » om alles te verdragen.”

Op deze zijne reizen had hij meer van menschen dan in de wildernis te lijden. Dikwijls werd hij van de inboorlingen ten ruwste behandeld , en somtijds in levensgevaar gebracht. De Opperhoofden deden wat zij maar konden om hem te kwellen , en hadden hem gaarne den smartelijksten dood doen ondergaan , had vrees voor de Engelschen hen niet weerhouden. Meermalen gebeurde het dat zij hem als hij tot hunne woonplaatsen kwam , te ontmoet voerden , dat het onbeschaamd was , dat hij zich om hen en hun geloof bekommerde ; men joeg hem uit het dorp , en verklaarde dat hij zich in levensgevaar bracht , zoo hij ooit wederkwam. Doch ELIOT liet zich door dezen tegenspraak en al deze bedreigingen niet vervaard maken ; hij bezat zenen moed ,

zoo als alleen het levendig geloof kan inboezemen.

Het woedendst vertoonde zich het Opperhoofd KOETSCHAMOQUIN, een geweldig man onder het roode volk; maar hoe hoog zijn toorn en zijne woede ontvlamde, ELIOT dempte dien. »De grimmigheid van KOETSCHAMOQUIN,» zegt ELIOT, »openbaarde zich, gedurende »eene rede, die ik tot hem en zijne horde »hield, en gedurende den strijd, die daar- »over tusschen hem en mij ontstond, zoo »sterk, dat alle Indianen door zijn voorko- »men met vrees vervuld werden. Hunne »aangezigten verbleekten, velen hunner slo- »pen weg, en de blikken van weinigen, die »bleven, toonden mij dat hunne stemming »ten mijnen gunste, zich omwendde. Ik »stond geheel alleen onder de vertoornde of »verslagene menigte. Maar het behaagde God, »mij krachtig aan te vuren, niet tot harts- »togtelijkheid, maar tot een koen besluit. »Het mogt gaan zoo als het wilde, ik ver- »klaarde: » » *noch u vreeze ik, noch alle* » » *Opperhoofden in het gansche land;* » » *want aan mijne zijde is Een, die*

» » *magtiger is dan gij allen.*” — De
 » Heer had dit woord gesproken: voor *dat*
 » woord verstomde de trotsche man, zijn hart
 » ontzong hem, hij gaf zich over. — Zulk
 » eene werking had ik van mijn woord niet
 » verwacht; hoe had ik dit kunnen verwach-
 » ten? De Heer had boven bidden en den-
 » ken gedaan.” — Ja, boven bidden en den-
 » ken: zoo hoog waren ELIOT's gedachten niet
 » gegaan, als Gods gedachten zich nu openbaar-
 » den. KOETSCHAMOQUIN veranderde van een'
 » grimmigen beer in een buigzaam lam, erkende
 » ELIOT als eenen bode des waarachtigen en
 » levenden Gods, en liet zich zelve en zijne
 » horde gewillig onderwijzen. Niet lang daarna
 » sprak KOETSCHAMOQUIN, volgens eene aantee-
 » kening, in dier voege: » Eer ik God kende,
 » meende ik, ik was goed; maar sedert ik
 » God heb leeren kennen en weet wat zonde
 » is, vind ik mijn hart vol zonde, en hoe
 » meer ik mij leer kennen, zoo veel te meer
 » zondig bevind ik mij. O, dat maakt mij
 » zoo bekommerd! Tot den huidigen dag
 » toe is mijn hart slechts een weinig beter
 » geworden, en ik vrees dat het nog eens

» weêr even zoo slecht zal worden , als het
» vroeger was.»

V.

*ELIOT ondervindt grooten zegen op verdere
bezoekreizen onder de Indianen.*

Aan eenen der watervallen van de rivier *Merrimak* was eene groote visschersplaats, werwaarts ieder voorjaar zich talrijke benden van Indianen begaven. Die zamenkomst ge- leek wel aan die eener dorpskermis bij ons: alles was vol vrolijkheid aan beide oevers ge- legerd en lette op de vangst. Zoodra ELIOT hiervan kennis droeg, dreef zijn hart hem derwaarts heen. Hij kwam daar en onder- hield zich met onderscheidene lieden, maar vond niet overal gehoor. Als voor eenen melaatschen toog het groote Opperhoofd met zijne beide zonen voor hem op de vlugt, toen ELIOT hunne hut naderde, en nu durfde de horde het natuurlijk niet wagen te blijven om den wonderbaren man te hooren. ELIOT dacht: God zal ook voor dezen wel tijd en

uur weten, — onderwees allen die hem hooren wilden, en ging verder zijnen weg. Toen een jaar verstreken was, het ijs en de sneeuw op de bergen smolt, en het volk weder heen toog om te visschen, wist ELIOT ook wat hem te doen stond. Hij begaf zich weer noordwaarts, en ziedaar, toen hij de plaats naderde, vindt hij eene menigte van vrolijke Indianen, die zich over de rijke vangst verblijden. Ook het Opperhoofd PASSAKONWAH is er met de zijnen. Nu blijft hij; de Heer bond hem. ELIOT nam zijn verblijf onder de schare; hij had onder hen sedert het vorige jaar reeds enkele vrienden; het kon hem dus aan geene huisvesting ontbreken; en met hunnen schralen kost was hij ook tevreden. Wanneer men nu met arbeiden of spelen ophield, dan verzamelde hij hen rondom zich, of zat hij in hun midden, en begon zich in vertrouwelijke gesprekken met hen in te laten. Eer zij het dachten, en wel eens vóór dat hij het bedoelde, liep er een woord mede onder, van hetgeen hem het naast aan het hart lag en eigenlijk van zijn hart onafscheidelijk was, en bij zijne manier om de zaak,

die er zich zoo onder' mengde, verder te behandelen, werd ze welhaast ook de zaak der overigen, waarop allen hunne opmerkzaamheid vestigden en waarin zij zich verdiepten. Nu ging het reeds veel beter dan in het vorig jaar. ELIOT had er regt schik in en was zeer tevreden. Nog een voorjaar later, en nog een, dan zou reeds iets goeds in die harten aanwezig zijn. Maar waarom, lieve ELIOT, waarom hoopt gij op de volgende voorjaren? Zoude er voor u niet genoeg te doen overblijven, als gij hier nu reeds de overwinning behaaldet? Zoudt gij de volgende voorjaarstijden niet voor andere akkers hoogst noodig hebben? Gelijk God wil, denkt gij; die weet het best tijd en uur. Doch ELIOT zou niet lang in het onzekere blijven; want spoedig had er iets plaats, waardoor hem ontdekt werd, wat God met de menigte aan de *Merrimak* en bij name met den schuwen Koning voorhad.

Op zekeren dag predikte ELIOT. Hij stelde hun voor, welk eene genade God beloofd had, wanneer zij in Christus gelooven en in Hem vergeving van zonden wilden aannemen.

Hij zou hun dan een nieuw hart geven, waarmede zij Hem zouden beminnen. Als hij nu zijne toespraak geëindigd had, werden wederom vele vragen gedaan. ELIOT beantwoordt die allen ongehinderd en meent, toen men ophield met vragen, dat hetgeen in de harten dezer Indianen heden is omgegaan, daarmede ook geëindigd was. Toen hij nu wilde weggaan, trekt het zijne aandacht, dat PASSAKONWAH blijft zitten, nog in gepeins verdiept. ELIOT vertoest nog een poos en wacht, wat er gebeuren zal. Hij zal wel in de stilte gebeden hebben en daarbij gedacht, hoe hij reeds ondervond, dat de Heer boven bidden en denken doet. Lang echter behoefde hij niet te wachten; spoedig kon hij een lied zingen tot lof en prijs van Hem, die de harten in Zijne hand heeft, en ze leidt als waterbeken naar Zijnen wil. — » Ik heb inderdaad » nog nooit tot God gebeden, als nu: » zoo ving het Opperhoofd aan; » want nooit vroeger heb ik van Hem gehoord. Ik heb mij » nu hartelijk voorgenomen, om voortaan tot » Hem te bidden, en mijne zonen over te » halen, hetzelfde te doen. » En zijne beide

zonen, die daar waren, van welke de een mede een hoofdman was, verklaarden in te stemmen met hunnen vader.

Toen ELIOT zoo duidelijk ontdekte, hoe de hand Gods zich uitstreckte en de harten der Heidenen wist te buigen, kon hij rustiger en getrooster onder de Wilden rondreizen. Mogt hij niet denken, dat zich de verborgene hand spoedig ontblooten en te voorschijn komen zou? De lezer zal wel gaarne willen hooren, hoe ELIOT, over den tegenstand, dien hij ontmoette, met zichzelf sprak en zichzelf troostte. Hij dacht aldus: » Ik ben verze-
 » kerd, dat de Heer uit al dien tegenstand
 » iets goeds doet voortkomen; ja, ik zie het
 » reeds: want ofschoon ik het nog niet ge-
 » heel zien kan, en meer geloof, dan wel
 » zie, zoo ontdek ik toch, dat door de te-
 » genspraak, die wij ontmoeten, de niets-
 » waardigen van ons verwijderd blijven. Wie
 » tot ons komt en God aanroept, is gebor-
 » gen, want hij zegt niet alleen de tooverijen
 » en al zijne zondige gewoonten, die hij
 » liefhad, vaarwel, maar hij bekommert zich
 » ook niet meer om het ongenoegen zijns.

» Opperhoofds. Dit alles zamengenomen, kan
 » men wel niet anders, dan erkennen, dat
 » God aan hunne harten een werk verrigt,
 » dat hen voor alle strikken, die hun gespan-
 » nen worden, beveiligt.»

ELIOT moest nog meer gesterkt worden, en zou meerdere vruchten plukken van deze zijne prediking aan de oevers der *Merrimak*. Onder vele andere stammen, waren ook jaarlijks velen van den Indiaanschen stam der So-wahegen derwaarts komen visschen. Ook deze hadden ELIOT gehoord: wat zij van hem gehoord hadden, had hen zoo getroffen en bewogen, dat zij het als de blijdeste boodschap tot hunne stamgenooten bragten. Hoewel de legerplaats dezer horde slechts 9 of 10 uren van *Boston* verwijderd lag, was de weg derwaarts zóó bezwaarlijk, dat men het voor een afstand van wel 100 mijlen houden mogt. Doch ELIOT liet zich niet afschrikken; hij moest toch eens zien, werwaarts deze weg heenleidde. Als hij nu in 1651 van de laatste hoogte afdaalde, die hun dal omzoomde, werd hij van hen herkend, die hem aan de *Merrimak* gezien hadden, en voor welke hij

door zijne woorden een zoo dierbaar persoon geworden was, dat zijn beeld niet uit hun hart verdwenen was. Zij geleidden hem, na de eerste begroeting en een vriendelijk welkom, terstond tot hun Opperhoofd, als den man, van wien ook hij reeds gehoord had, en voor wien ook hij aanvankelijk gewonnen was. Het Opperhoofd ontving hem minzaam en deed hem terstond het dringend verzoek, dat ELIOT het zich mogt laten welgevalen, om onder zijn volk te gaan wonen. Toen ELIOT daarop antwoordde, dat hij dit niet konde doen, doch dat hij jaarlijks aan de *Merrimak* wilde komen en daarenboven hen nu en dan bezoeken, verklaarde de Vorst: » Als » gij jaarlijks slechts eenmaal of eenige malen » komt, kunt gij weinig goeds stichten, want » wij zijn zoo vergeetachtig. Gij doet juist » als iemand die een schoon ding onder mijn » volk werpt; zij grijpen er ijlings naar en » hadden het gaarne, omdat het er zoo wel » uitziet; maar zij kunnen in de zaak niet » regt inzien en ontdekken wat er in ligt op- » gesloten: ware zij geopend, zoo zouden zij » haar gelooven. Als gij onder ons wonen en

» ons het woord des levens openen , als gij ons
 » die groote zaak aantoonen wilt , die daarin
 » ligt opgesloten , dan zullen wij gelooven ,
 » dat zij zóó kostbaar is als gij zegt.”

Dat gezegde moest wel indruk op ELIOT maken. Hij zag duidelijk , dat hier geopende harten waren en dat de Heer in hen wilde wonen. Hij bedacht zich ook niet lang , maar verklaarde , dat hij eene woning bij hen hebben en dikwijls onder hen toeven wilde , zoo zij besluiten konden , om hunne ruwe en wilde levenswijze vaarwel te zeggen , en in plaats van die hoop ellendige hutten , eene geschikte en aangename stad te bouwen. Vorst en volk verklaarde hiertoe zich bereid , en men haaste zich om eene welgelegene plaats te zoeken. Weldra vond men die aan de *Karels-rivier* , ter plaatse waar hare oever effen wordt en schoone boschachtige heuvelen zich hier en daar tot aan de bedding uitstrekten. Die plaats had iets uitlokkends. Men had slechts boomen te vellen en ruimte te maken , dan heeft men eene geschikte plaats ter woning en daarbij goeden bouwgrond. Dat vellen des wouds viel niet zeer gemakkelijk ; het was een natuurlijk

woudbosch; de stammen zijn dik, de takken dicht in een gegroeid, door het geheel slingert zich de wijnstok, de klimop en menige andere plant, die hetzelfde tot eenen bijna ondoordringbaren muur maken. Maar het was nu eens vooral besloten, om eene stad te bouwen; de oord was aantrekkelijk, en bij hen is ELIOT, een man vol moed en ijver, die van geen rusten noch dralen weet. De bijl wordt opgeheven, doch door een' enkelen slag valt geen eik. Na herhaalde pogingen en menige inspanning van krachten gelukt het de reusachtige boomen te vellen, en tot timmerhout te verwerken; terwijl men het kreupelhout door vuur verteert, om met de asch den grond te bemesten.

Zoo talrijk was het volk, dat niet allen aan den oever der rivier, tusschen de heuvelen en het water, konden wonen, zelfs niet als men twee rijen huizen bouwde. Men moest dus den anderen oever mede te hulp nemen, en spoedig verhief zich ook daar eene rij huizen. Doch, wat nu, als in het voorjaar de ijsschotsen daar heen dreven, of het water der rivier door gesmolten sneeuw hoog opgerezen, met

bruischende golven voorbij stroomde? ELIOT vattede hierom het koene plan, om de beide oevers door eene brug te verbinden. Deze moest tachtig voet lang zijn, en in het midden negen voet boven het water verheven. Hij stelde zijn ontwerp voor, en deze menschen terstond begrijpende, welk nut dit kon aanbrengen, waren oogenblikkelijk gereed, om de handen aan het werk te slaan, zoodat het ras tot stand kwam. Aldus werd de stad *Naticke* gegrondvest, die door hare gunstige ligging weldra spoedig belangrijk werd. Zij zag er ook geheel als eene stad uit; de drie straten bestonden uit huizen, in den smaak der Europeërs. Aan de zijde van eenen der heuvels stonden de woningen van zulke Indianen, die liever op de voorvaderlijke wijze wilden blijven wonen. Eene kleine vesting met palissaden omringd, aan het eene einde der stad op eenen heuvel aangelegd, dekte haar tegen plotselinge aanvallen van nog woeste stamgenooten; dicht daarbij stond een groot gebouw, dat tot school en magazijn diende. ELIOT wilde niet, dat de Indianen hunne voormalige levenswijze in eens geheel opgeven

en jacht en visscherij zouden laten varen. Dat kon en mogt hij niet willen, bijaldien hun nieuw bestaan en nieuwe levenswijze in stand zou blijven. Zij mogten niet verwijfd worden: dan toch waren zij aan de geweldenarijen hunner wilde naburen blootgesteld en aan hunne invallen prijs gegeven. Hierom moesten zij voortdurend zich oefenen in lichamelijke kracht en vaardigheid, om hunne vijanden te kunnen weêrstaan. Om nu de huiden, die zij op de jacht buit maakten, te bewaren, tot dat dezelve voor eenen goeden prijs konden verkocht worden, werd het magazijn gebouwd. Hetzelve diende tevens den Indianen tot eene bewaarplaats van hunne kostbaarste goederen, opdat deze, bij eenen onverhoedschen aanval, zoo veel te beter door de bezetting of de wacht der vesting, gedekt zouden zijn.

Maar — vraagt nu iemand — waar was nu ELIOT's woning? Hij had immers beloofd, dikwijls eenigen tijd daar te zullen vertoeven; en de ligging der plaats moest wel voor hem iets hoogst aantrekkelijks hebben. Hier toch vond men de ruwe natuur met het door kunst bearbeide veld naast elkander, zwaar oorspron-

kelijk woud en schoone boomgaarden; menschen, die zich wilden laten beschaven, woon- den daar nevens de kinderen der natuur, die verkozen hunne oorspronkelijke levenswijze te behouden; in de kleine stad genoot men zoo veel veiligheid en aangenaams, als toen ergens in *Amerika* te vinden was, en tevens hoorde men daar des nachts het gehuil der roofzieke wolven. Als wij met ELIOT's ge- aardheid raadplegen, dan kunnen wij ligt na- gaan, waar hij het liefst zijne woning ves- tigde. Er was in het magazijn op den heuvel een kamertje, dat hij voor zich in bezit nam. Dat was voor hem de regte plaats: hij kende geene betere woning dan dit. Aldaar kon hij tusschen de stad en de wildernis, van de hoogte als een wachter alles rondom gade- slaan en opmerken.

Men moet zich niet verbeelden dat ELIOT, gedurende de moeilijke bezigheid van het bouwen der stad, der brug en der vesting, geenen tijd overbleef, om zich met de belan- gen van den inwendigen mensch bezig te houden. ELIOT wist dit uitmuntend te ver- eenigen; met zijne hand voerde hij de bijl,

en met zijnen mond sprak hij het woord Gods; op zijne schouders droeg hij balken en deelen, maar in zijn hart de zielen, die hem omringde, en daarom op zijne tong het woord dat eene kracht Gods was ter hunner zaligheid, Gelijk de stad aanwies, wies ook de inwendige mensch bij de Indianen op, en toen de stad volbouwd was, was er ook al een goed getal lieden, die geschikt en gereed waren om gedoopt te worden. ELIOT was er ook op bedacht, om eene kerkelijke gemeenschap op te rigten; zoodra de stad betrokken was, noodigde hij alle Evangeliedienaars van den omtrek uit, om zijn volk te onderzoeken, of hetzelve geheel, of, in hoe verre het waardig was, in de Christelijke kerk te worden opgenomen. Nadat er een vaste- en bededag tot inroeping van den Goddelijken bijstand gehouden was, geschiedde dit onderzoek den 13 October 1652. De leeraars deden vele vragen betrekkelijk de Christelijke kennis, en ontvingen een voldoende antwoord. Hiermede niet voldaan, onderzochten zij ook de goedsgesteldheid der nieuwelingen, en ten slotte werden de Indianen opgewekt, om re-

kenschap af te leggen van het geloof en de hope, die in hen was. Wij willen u slechts een' hunner doen hooren. Hij heet TOTHERSWAMP; en hij sprak aldus:

» Ik belijd in de tegenwoordigheid des
 » Heeren, dat mijne zonden veelvuldig waren,
 » eer ik God aanbad. Ik sprak in der daad
 » niet één goed woord; niet ééne goede ge-
 » dachte kwam in mij op, niet ééne goede
 » daad verrigte ik. Ik haakte naar het kwa-
 » de, en mijn hart was vol booze gedach-
 » ten. Als de Engelschen mij van God spra-
 » ken, bekommerde ik mij daar niet over.
 » Ik hield het voor genoeg, als zij mij maar
 » lief hadden. Ik had vele vrienden, die mij
 » beminden, ik dacht, als zij gestorven wa-
 » ren, dan wilde ik God aanbidden. Nu ge-
 » beurde het, dat zij stierven. Toen echter
 » schaamde zich mijn hart; ja ik schaamde
 » mij om te bidden, en nu ik niet bad,
 » schaamde ik mij ook. Zoo had ik dubbele
 » schaamte. Toen God ons door u onder-
 » wees, werd ik in mijn hart zeer beschaamd.
 » Toen leerdet gij ons, dat Christus ons aller
 » hart kent; daarom zag Hij ook mijne ge-

» dachten , zoo als zij toen vroeger waren ;
 » ik wilde God aanbidden , als mijne vrienden
 » dood waren . Zij waren nu dood , nu zou
 » ik tot God bidden ; maar mijn hart vreesde ,
 » want ik dacht : Christus kent mijne gedach-
 » ten . Toen hoorde ik van u : de eerste
 » mensch , dien God geschapen heeft , was
 » ADAM , en God maakte een verbond met
 » hem : doe gij dat , gij en uwe kinderen ,
 » zoo zult gij leven ; doet gij het echter niet ,
 » dan moet gij sterven , gij en uwe kinderen .
 » En wij zijn kinderen van ADAM , wij hebben
 » allen gezondigd en het verbond onzes Gods
 » is verbroken . Van daar komt het kwaad
 » in mijn hart ; ik zondig elken dag tegen
 » God . Maar God heeft Zijne groote genade
 » over ons uitgestrekt : Hij heeft Zijnen eenig-
 » geborenen Zoon gegeven en beloofd , dat ,
 » wie in Christus gelooft , zalig zal worden ;
 » want Christus is voor ons , in onze plaats ,
 » gestorven , en heeft den wil van God ver-
 » vuld ; ik kan geen goed doen , maar Chris-
 » tus en die alleen heeft dit voor ons gedaan .
 » Christus heeft ons vergeving van zonden
 » aangebragt en is weder opgestaan van de

» dooden. Hij is tot God opgevaren en
 » bidt steeds voor ons; daarom zullen de
 » zielen van alle geloovigen in den hemel tot
 » Christus komen. Toen ik echter het woord
 » van Christus hoorde, dat Hij zegt: *bekeert*
 » *u, en gelooft het Evangelie*; en ik wist,
 » dat Christus ziet, of iemand zich bekeert,
 » toen sprak ik: duister en zwak is mijne
 » ziel, en slechts nacht omringt mij; ik ben
 » een zeer zondig mensch, en nu bid ik in
 » Zijnen naam om het leven. Ik hoorde ook
 » zeggen, dat de schriftgeleerden tot Christus
 » gezegd hebben: *Waarom overtreden uwe*
 » *discipelen de inzettingen der Ouden?* en
 » dat Christus daarentegen gevraagd heeft:
 » *Waarom overtreedt gij de geboden Gods?*
 » Toen vreesde mijn hart, dat ik ook zoo
 » zou doen, wanneer ik den Indianen zeide,
 » dat ik niet regt leeren kon en Gods woord
 » krachteloos maken. Wederom zeide Chris-
 » tus: *Zoo de eene blinde den andere leidt,*
 » *zullen ze beiden in de gracht vallen: daar-*
 » *om vreesde ik, dat ik ook een blinde zou*
 » *zijn, als ik ze leerde. Dit is Gods liefde*
 » *jegens mij, dat Hij mij alle goederen in de*

» wereld geeft en ik dank voor die allen. Ik
 » beken: ik verdien de hel. Ik kan mijzel-
 » ven niet verlossen, maar ik geef ligchaam
 » en ziel aan Christus over en vertrouw mij
 » geheel aan Hem toe, want Hij is mijn Ver-
 » lossen. Ik schaam mij over alle mijne zon-
 » den; mijn hart is gebroken van wege de-
 » zelve tot stervens toe; ik ben op mijzelfen
 » vertoornd om mijne zonden, en bid Chris-
 » tus mij daarvan te verlossen, terwijl ik
 » reikhalzend uitzie naar vergeving.”

ELIOT had gehoopt, dat zij, aan welke hij broederlijk het oordeel over zijne kweekelingen had overgelaten, over hen tevreden zouden zijn, en hen vergunnen gedoopt te worden. Maar zij die uit *Engeland* derwaarts waren gaan wonen, waren angstvallig en streng bij het opnemen van Heidenen in de Christelijke kerk. Wat zij bij het onderzoek bevonden, voldeed hun nog niet; zoodat zij oordeelden, dat men nog eenigen tijd moest wachten, voor men deze onlangs opgewekten in de kerk opnam. ELIOT verwonderde zich, maar berustte in het besluit, tot dat hij eindelijk twee jaren later, na een herhaald zeer scherp onderzoek,

de vreugde kon genieten, de eerstelingen uit de Indianen, als lidmaten, Christus in te lijven. Sedert het eerste onderzoek hadden er ook dingen plaats gehad, die duidelijk toonden, dat de Geest Gods onder dit volk werkzaam was. Laat ons hier vernemen, wat ELIOT daarvan heeft opgeteekend.

Een der aanzienlijkste mannen, WAMPORAS genaamd, was gestorven. Zijn einde was kalm, hij zag den naderenden dood te gemoet met stille onderwerping aan Gods wil, en was zóó gerust, dat zijn afscheid den overblijvenden tot krachtige versterking huns geloofs verstrekte. Bij herhaling had hij den wensch geuit, om in de Christelijke kerk opgenomen te worden, maar daar dit nu niet geschieden konde, troostte ELIOT hem daarmede, dat hij na zijnen dood evenwel door zijn geloof in ABRAHAM'S schoot komen zou. WAMPORAS wendde zich nu tot de omstanders en sprak:

» Ik ga nu sterven, maar u roept Jezus Christus om in *Naticke* te leven, opdat Hij hier

» over u heersche; gij zult eene gemeente nit-

» maken en Gods inrigting onder u hebben;

» gelooft Zijn woord en doet naar Zijne beve-

» len.” Op eene andere keer sprak hij :
 » God geeft ons drie goede dingen in deze
 » wereld ; het eerste bestaat in gezondheid en
 » kracht ; het tweede in voedsel en kleeding ;
 » het derde in ziekte en dood. Hebben wij
 » ons deel van de beide eersten gehad, waar-
 » om zouden wij niet billijk zijn en nemen
 » ook deel aan het derde? ” Tot ELIOT zeide
 hij kort voor zijn einde : » Vier en een vierde
 » jaar is het geleden, dat ik tot uwe woning
 » kwam en eenige mijner kinderen tot u
 » bragt, om onder de Engelschen te leven ;
 » als ik nu sterf, zoo bid ik u ernstig, zorg
 » te dragen, dat zij God leeren kennen, om
 » weder hunne landslieden te kunnen onder-
 » wijzen.” Zijne laatste woorden waren :
 » Geef mij deel aan Jezus! ”

Gods Geest werkte niet slechts gezegend op de meer bejaarden : ook in de kinderen werd eene zeer verblijdende zinsverandering waargenomen. Een kind, dat ziek lag, riep gedurig : » God en Jezus, helpt mij! ” en telkens voor dat het spijs of geneesmiddelen gebruikte, zelfs kort voor het sterven, sprak het : » God » en Jezus Christus, wil het zegenen! ” Een

dag drie vier na den dood van dit kind, sprak een broertje van hetzelfde: » ik ben op den » weg naar God, » en herhaalde dit meermaalen. De moeder had voor dit kind een korfje, een lepeltje en ander goed gemaakt, waarin het veel vermaak vond. Als het nu ziek werd en veel pijn had, zettede de moeder deze voorwerpen aan zijn bed om hem daardoor wat op te beuren, maar het kind schoof alles ter zijde met de woorden: » ik wil mijn » korfje laten, want ik ben op den weg naar » God; ik wil mijn lepeltje en alles laten, » want ik ben op den weg naar God. » En in den volgenden nacht ontsliep het zacht.

VI.

Daar ELIOT'S behoefte aan ondersteuning in geld, tijd en medewerkers vervulling erlangt, vertaalt hij de Heilige Schrift.

Tot nog toe had ELIOT al wat hem zijn prediken en werken onder de Indianen kostte, uit eigene middelen bestreden; maar deze

waren allengskens niet meer toereikende, daar zijn werkring zoo ruim was geworden. Hij ontrustte zich evenwel daarover niet, en liet zich hierdoor niet weerhouden, maar maakte de toebereidselen tot nieuwe woonsteden, zoodra de Indianen zich tot het betrekken van vaste woonplaatsen lieten vinden. De Heer liet Hem dan ook niet verlegen; want deels ontving hij veel ondersteuning van de Engelschen, die zich in *Amerika* met der woon kwamen nederzetten, vooral van een rijk man, met wien hij innig verbonden was, PETER BOYLE, deels van eene vereeniging tot verbreiding des Christendoms in *Nieuw-Engeland* (zoo heette toen *Noord-Amerika*), eene vereeniging welke ontstaan was, toen het werk Gods onder de Roodhuiden in *Engeland* was vernomen en het Parlement zich over hetzelfde gunstig uitliet. Hierdoor werd ELIOT ten krachtigste ondersteund met geld en vaardige handwerklieden in verschillende vakken, die zich neerzetterden onder de Indianen, en hen in handwerken zochten op te leiden. Zoo werd de wensch van ELIOT geheel vervuld, en met behulp der Engelsche vrienden, kon

hij nu ook aan iets anders beginnen, hetwelk hij voor volstrekt noodzakelijk hield. Dit bestond in de vertaling der Heilige Schrift en andere goede boeken. Tot nog toe was hij in de uitvoering van dit zijn opgevat voornemen door geldgebrek verhinderd. Zoo ras deze hinderpaal was uit den weg geruimd, ging hij aan het werk. In het jaar 1661 was het N. T. gereed, en werd op kosten der vereeniging te *Cambridge*, in *Noord-Amerika*, gedrukt. Drie jaren later volgde het O. T. Met groote blijdschap werd dit werk door de Indianen ontvangen; reeds lang hadden zij reikhalzend uitgezien naar den dag waarop zij het woord Gods bezitten en in staat zouden zijn, dat zelf te lezen. De 2000 exemplaren waren spoedig uitverkocht. Buitendien vertaalde hij het werk van SHEPPARD'S » *Opregt bekeerden*, » en BAXTER'S » *Roepstem tot onbekeerden*. » En welk eene vreugde moest het hem opleveren toen hij, niet lang daarna, een jong Opperhoofd in deszelfs hut, welke met de huid der schedels van de door hem afgemaakte vijanden behangen was, doodziek vond, die met betraande oogen in BAXTER'S

geschrift las, welks woorden zijn hart als een zwaard doorboorden.

ELIOT was vroeger niet alleen door geldgebrek, maar ook door gebrek aan tijd verhinderd geworden, den Bijbel en andere boeken te vertalen. Dit gebrek werd weggenomen, toen hij medearbeiders in zijnen wijngaard kreeg. Daar waar hij vroeger zelf gearbeid had, kwamen hem zoodanigen te hulp, welke zich, door het van hem gepredikte Evangelie, tot bekeering hadden laten leiden; en onder zulken was WAUBON, de eerste, het Opperhoofd te *Nonanetum*, die hem onder de roodhuiden het eerst in zijne hut had opgenomen. Nevens WAUBON werkte nog een ander bekeerd Opperhoofd, SCHAWANON, met blijmoedigen ijver. Meer dan eens zond hij hen ook naar afgelegener stammen huns volks, en had dan steeds de vreugde, dat de prediking van deze bij het volk zoo geëerde mannen zelden haren indruk miste. Behalve deze beiden, werkten ook nog andere aanzienlijke Indianen. Den titel: *Opperhoofden* lieten zij bij hunne nieuwe werkzaamheid varen, in plaats daarvan werden zij *Oudsten* genoemd.

Voor ELIOT waren deze medearbeiders van bijzonder belang, deels om hunnen invloed, deels en vooral, omdat zij de landstaal volkomen magtig waren, terwijl Europeanen die slechts met de grootste moeite en inspanning konden magtig worden.

Onder deze Europeanen werden door ELIOT'S voorbeeld velen tot gelijken ijver aangevuurd; zoo als ELIOT in het land *Massachusetts*, ging RICHARD BOURNE in *New-Jersey* tot de Indianen, nadat hij zich gebrekkig met hunne taal had bekend gemaakt. Eerst wendde hij zich tot de Heidenen in den naasten omtrek; toen hij echter zag, dat de zegen des Heeren op zijnen zwakken arbeid rustte, ging hij ook naar verder afgelegene stammen, en had de voldoening, dat velen uit hen tot de kennis van den waren God en den Heer Jezus Christus gebragt werden. Duidelijk beseffende, dat ELIOT'S wijze van handelen goed was, verzocht hij eveneens van de regering een stuk land, tot het bouwen eener stad, en daar hem dit werd toegestaan, verdeelde hij hetzelfde gelijkmatig onder allen. Toen de Heer hem van zijn werk opriep, trad een geloovig Indiaan, SIMON, in zijne plaats op.

Het digst bij hem werkte JOHANNES COTTON, Engelsch predikant te *New-Plymouth*, die wekelijks voor vijf vergaderingen van Indianen predikte en ras de vreugde genoot, dat vijf-honderd zich rondom hem verzamelden, die ernstig het eeuwige leven zochten. Meer naar den kant van *Kaap Cod* arbeidde SAMUEL TREAT met even gezegenden uitslag. Maar al deze medewerkers van ELIOT werden in offering en werkzaamheid door de Engelsche familie MAYHEW overtroffen, welke zich sedert 1641, niet ver van *Naticke*, op een in de *Karels-rivier* gelegen eiland, *Martha's Wijnberg* genoemd, met der woon nedergezet hadden. Het zou ons echter te ver van onzen ELIOT afleiden, zoo wij hier wilden uitweiden over de daden dezer familie, in den naam des Heeren gewrocht.

VII.

ELIOT beschaaft zijn volk door nieuwe burgerlijke en letterkundige inrigtingen.

In den laatsten tijd had zich onder ELIOT's kweekelingen nog eene andere behoefte leven-

dig doen gevoelen, welke hij zocht te vervullen. Door de nieuwe gemeenschappelijke levenswijze namelijk, ontwikkelden zich onder de Indianen geheel nieuwe betrekkingen; de nieuwe vorm van gezellig leven vorderde eene andere inrigting, dan tot hiertoe onder hen bestond, vooral sedert de voormalige Opperhoofden zich gedrongen gevoelden, om als predikers des Evangelies te arbeiden en de leiding der staatsaangelegenheden hunner stammen op te geven. ELIOT had dit wel vooruitgezien, en daarom dikwijls met den Heer geraadpleegd, welk eene inrigting voor de toekomst de verkieslijkste zijn zou. Hij wist ook wel, wat hij zou voorstellen, hij had slechts eerst hiermede gewacht tot dat zijne Indianen het zelve gevoelden, wat zij behoefden, en hem vrijwillig daarover kwamen aanzoeken. Zoodra deze gevoel hadden van hunne behoefte en zich in het besef daarvan tot hem wendden, stond hij hen met raad en daad bij, en wist bij deze inrigtingen en verordeningen zoo gelukkig den geest des volks te treffen, dat allen met de maatregelen, welke hij hun voorstelde, volkomen tevreden waren, en be-

reid om die aan te nemen. Niet lang nadat deze nieuwe inrigting was tot stand gebragt, bezocht de Engelsche Stadhouder *Natieke*, om zich met eigene oogen te overtuigen van deze wonderen, van welke hem zoo veel ter ooren kwam; hij vond zijne verwachting nog zoo ver overtroffen, dat hij niet genoeg over de uitnemende ondervinding, die hij had opgedaan, kon roemen en openhartig verklaarde, dat hij nergens op zijne reizen zoo gelukkige dagen had doorleefd, als die onder de nieuwe roode Christenen te *Natieke*.

Toen ELIOT bemerkte, dat zijne Indianen gelukkig waren onder de staats-inrigting, die hij naar het voorbeeld van beschaafde volken ontworpen had, vattede hij het voornemen op, om zijn volk ook nog op andere wijzen in de voordeelen en het genot van de Europeesche beschaving te doen deelen. ELIOT had zelf de veelzijdig en grondig beschaafde man niet moeten zijn, die hij waarlijk was, en niet zoo hooge begrippen van den aanleg en de krachten des geestes zijner Indianen moeten koesteren, die hem waarlijk te regt bezielde, zoo hij niet op zulk een plan was

gekomen. Maar er behoefde ook in hem slechts eene vonk angeblazen te worden, om hem terstond geheel in vuur en vlam te ontsteken. Het scheen hem een schandelijk verraad aan den edelen aanleg der Indianen, indien hij ook maar korten tijd draalde, of zich door eenigen hinderpaal liet afschrikken, om hen met de voortreffelijke geschriften van de Grieken en Romeinen bekend te maken. Nadat hij een aantal jongelingen, die bijzonder geschikt schenen, had uitgekozen, stelde hij er eene eer in, zelf deze zoo ver te brengen, dat zij op de hoogeschool van het Noord-Amerikaansch *Cambridge* met de Europeërs wedijveren konden, en zich op deze wijze konden doen gelden, als of zij in oorsprong met elkander gelijk stonden.

Te *Naticke* stichtte hij nu eene school voor deze jongelingen; hij oefende hen vroeg en laat in de oude talen en schrijvers, en deed zijn best, hun daarvoor smaak in te boezemen. Hij mogt echter van zijnen arbeid en moeite geene vrucht trekken, want zij, van welk hij de meeste hoop koesterde, stierven, en anderen wierpen hunne boeken

weg, juist toen zij naar *Cambridge* zouden afreizen, en zochten het woud op, om daar op voorvaderlijke wijze te leven. De vrome Christenen beschouwden dit als eene aanwijzing van Gods mishagen in deze onderneming; maar ELIOT vatte het op als eene beproeving, waardoor de Heer hem wilde beproeven, ten opzichte van de echtheid zijner volharding voor zijn geliefd volk. Daar echter de omstandigheden niet gunstiger werden, erkende ook ELIOT eindelijk, dat het iets verkeerd was, en gaf hij zijn plan op, dat hem slechts met éénen jongeling gelukt was. In plaats van het onderwijs in de oude talen, en in plaats van de schoonheid der oude schrijvers te leeren kennen, opende ELIOT nu voorlezingen over de Heilige Schrift en de geloofsleer, en begon hij zijne jongelingen in de kunst om te denken en in scherpzinnigheid te oefenen. Hiermede had hij het bij hen regt getroffen; naar die oefeningen stroomden zij vol verlangen heen, en spoedig leerden zij de eenvoudige schoonheden der Heilige Schrift beseffen, want ook zij zelve waren gewoon, in soortgelijke taal te spreken.

Van dien tijd af deed ELIOT, die het klimmen zijner jaren gevoelde, geene reizen meer naar nieuwe stammen, ofschoon de eersucht, zoo deze hem bezielde had, hem naar het gebergte en naar de zee zou heengedreven hebben, waar het volk in de bosschen zich in grooter aantal ophield. Hij achtte het echter beter, zijnen werkring niet verder uit te breiden, maar zich met zijnen arbeid tot hen te bepalen, die zich in zijnen kring ophielden, of nog tot deze mogten worden toegevoegd. Hij had aan deze ook werks genoeg; er waren onder zijne leiding, tot in het jaar 1674, 14 kleinere of grootere steden gevormd, en daarbij was hij ook nog altijd Predikant te *Roxbury* gebleven, dewijl de gemeente niet te bewegen was om hem zijn ontslag te verleen. Om die reden bragt hij aldaar ook vaak eenen langeren of korteren tijd door; vooral wanneer hij zich van zijne togten moest verpozen. Niet zelden vertoefde hij aldaar eenige maanden, die hij dan tot onderwijs en stichting der gemeente en tot vorming zijner 6 kinderen, onder welke eene dochter was, besteedde. Men zou ligt denken dat zijn huis-

gezin, even als zijne gemeente, van zulk eene afgebrokene werkzaamheid niet veel voordeel kon trekken. Doch de Heer legde eenen bijzonderen zegen op dezen zijnen dienaar, zoodat zijn werk duurzame vruchten droeg, ware dat niet het geval geweest, dan had hij in zoo vele verstrooide oorden slechts weinig kunnen uitrigten. Hij zelf moest zich verwonderen over den schoonen hof Gods, die onder zijne zorg zich ontwikkelde, en mogt den Heer danken, die zoo veel door hem wilde daarstellen. Honderden, duizenden zag hij voor zich, die door hunne gesprekken en daden toonden, dat in hen een nieuw leven was opgewekt, en Opperhoofden, weleer zoo bloed-dorstig en heerschzuchtig als wolven, stonden nu voor hem, wegens hunne liefde tot Christus, van hun volk verlaten, in predikers der gerechtigheid en zorgdragende herders herschapen. Zulk een zegen, welken de Heer aan ELIOT deed ondervinden, moest hem natuurlijk steeds van nieuws ontvlammen, om standvastig in zijn werk te volharden. Menigeen zou in zijne plaats ligt verslapt zijn; want ELIOT werd van den Heer dikwijls zwaar beproefd en in proefwegen

geleid , door welke zoo ligt de werkzaamheid verlamt. Hij had steeds den wensch gekoesterd, dat zijne zonen in zijne voetstappen mogten treden ; hij zal voorzeker dikwerf vurig gebeden hebben , dat de Heer ook hen mogt verwaardigen om zijne dienaren te zijn , gelijk Hij hunnen vader verwaardigd had. Alle vijf gevoelden zich ook hartelijk gedrongen , den naam huns Verlossers te verkondigen. Reeds was de oudste als Evangeliedienaar te *Gilford* werkzaam , doch het behaagde de Heer hem weg te nemen. ELIOT vertroostte zich daarmede dat zijn tweede zoon den eersten opvolgde. SAMUEL , de derde , was een jongeling van uitstekenden aanleg , ook hem nam de Heer weg. Over dit verlies troostte zich ELIOT , ziende op zijnen jongsten , BENJAMIN , die niets minder was ; reeds begeleidde deze jongeling zijnen vader onder de roode stammen ; reeds luisterde het volk met opmerkzaamheid naar de woorden , die van zijne lippen vloeiden ; reeds hoopte ELIOT , dat deze zoon zijn opvolger zou worden ; maar de onverbiddelijke dood rukte ook dezen van de zijde zijns vaders weg.

De diep ter neder gedrukte vader ontving nu van zijne gemeente het dringend aanzoek om bestendig bij hen te blijven, en te huis verkwikking te zoeken. Men drong dit aan door zijne hooggeklimmen jaren; doch hij meende, daar de Heer hem alleen liet staan, zoo veel te meer onder zijne geliefde Indianen te moeten werken. Voor en na toog hij uit naar zijn volk.

VIII.

Het door ELIOT daargestelde met ondergang bedreigd, wordt wel verwoest, maar door den grijsaard hersteld.

Zoo was het jaar 1674 gekomen, een treurig jaar voor ELIOT. In de nabijheid van de christelijke Indiaansche stad *Pakeunit*, woonde de stam der *Pequots*, onder PHILIP, hun woest en bloeddorstig Opperhoofd, die tevens een gezworen vijand des Christendoms en van de Engelschen was, ofschoon hij met ELIOT in vriendschappelijke betrekking stond, daar deze reeds de achting zijns vaders, MASSASOIT,

genoten had. Reeds lang had PHILIP eene geschikte gelegenheid gezocht, om met de Engelsche volkplantelingen, ofschoon deze hem nimmer iets kwaads gedaan hadden, in oorlog te komen. In het genoemde jaar deed zich deze gelegenheid aan hem op. Uit *Pakeunit*, liep een van het Christendom afvallige Indiaan, JOHANNES SEUSOMAN, tot PHILIP over, en ontving bij dezen den post van geheimschrijver, daar de vorst noch lezen, noch schrijven kon. SEUSOMAN, door PHILIP vertrouwelijk in zijn plan tegen de Engelschen ingewijd, werd de verrader van zijnen heer, meldde aan de Engelschen wat hen over het hoofd hing, eischte hen op om de wapens op te vatten, en vlugtte vervolgens, voor het ergste beducht, tot de Engelsche volkplantelingen, die hem in hunne bescherming namen. Doch ook hier vond hij niet de gezochte veiligheid; twee Opperhoofden spoorden hem zoo lang na, dat zij hem vonden en doodsloegen. Op de daad betrapt, werden zij van de Engelschen des doods schuldig bevonden en met de dood gestraft. Zoodra nu PHILIP de mare daarvan ontving, liet hij, de bosschen door, eene op-

roeping tot den krijg uitgaan , en verzamelde aan den oever der *Naraganset*, men zijne eigene vele naburige stammen. Toen hij zich genoegzaam ten krijge toegerust achtte, zond hij de vrouwen en kinderen weg , en legerde zich op eenen heuvel , zoo dicht bij *Pakeunit* , dat men van hier zijn heir kon waarnemen. ELIOT vreesde voor zijne stad. Hij wendde zich tot de naburen , dringend verzoekende , al wat mogelijk was , te doen , om den vrede te bewaren. Hier afgewezen , maakt hij , de zeventigjarige grijsaard , die menigwerf in de hut van MASSASOIT was geherbergd , en dikwijls den knaap PHILIP geliefkoosd en met den jongeling PHILIP zich ernstig en vriendelijk had onderhouden , zich op weg naar den Vorst , die reeds menig blijk van de hardheid zijns gemoeds gegeven had , om nog eenmaal te beproeven , of het den Heer behagen mogt het hart van den jongen , driftigen krijgsman te bewegen en te winnen. Men zag het PHILIP wel aan , dat hij zich gedrukt voelde , toen hij den grijsaard , wien de last zijner jaren nog niet ter nederboog , in zijne achtingswaardige gestalte , tot zich komen en voor zich staan zag ; maar zijne woeste

geaardheid nam spoedig weder de overhand, en slechts zoo veel kon ELIOT verkrijgen, dat de steden zijner Christelijke landslieden zoo veel mogelijk zouden verschoond worden.

Toen ELIOT nu bijkans onverrichter zake tot de zijnen wederkwam, vermaande hij hen, toch niet aan te vallen, maar zich alleen te verdedigen. Men kan het zich intusschen wel voorstellen, dat het nu voor de Christelijke Indianen een gewichtig, een beslissend tijdstip was, waarin al de oude hartstogten zoo ligt weder ontwaken konden: hartstogten, die door de kracht van het woord des kruises uitgeroeid schenen, doch bij velen slechts ingesluimerd waren. Men moet zich toch niet verbeelden, dat in die 14 steden slechts bekeerden woonden; er waren velen onder hen, die nog niet eens geschikt bevonden waren, om den heiligen doop te ontvangen. Men verplaatse zich nu eens in hunne omstandigheden. Op de heuvels rondom *Naticke* en *Pakeunit* flikkerden des avonds en des nachts de wachtvuren; geweerschoten klonken voor en na als seinen uit het woud, en spoedig zagen de Indianen op hunne velden, tusschen

de stad en den vijand, de oorlogsvlam opgaan. Op dezen plotselingen aanval van PHILIP vatteden velen de wapens op tot zelfverdediging. Nadat aldus eenige schermutselingen geleverd waren, trok PHILIP van de hoogte, waar hij zich verschanst had, in de bosschen en moerassen terug, in het gebied van den grooten stam der Naraganset-Indianen, die, vroeger met de Europeanen verbonden, om zijnentwil hun verdrag hadden verbroken. Het was nu midden in den winter: maar de Engelschen, vast besloten hebbende, hem in zijne schuilhoeken te volgen, rukten onder bevel van WINSLOW de bosschen in. PHILIP had postgevat op een niet zeer groot eiland, tot hetwelk slechts een lange boomstam over het water den toegang verleende, zoodat slechts een man te gelijk kon overkomen. Maar het water was bevroren, de boomen en het kreupelhout waren wit van zwaren sneeuw; iedere beweging der Indianen viel daardoor in de oogen. In het midden des eilands waren de gezamenlijke Pequots en Naragansets met hunne vrouwen, kinderen en kostbaarheden vereenigd; de kale takken leverden geene borst-

wering op; de Wilden moesten in openen kamp vechten. Zoodra de Engelschen aankwamen, deden zij den aanval Velen sneuvelden voor het blokhuis (*), en voor den wal die het eiland omringde, maar zij behaalden toch door hunne meerdere krijgskundige bekwaamheid de overwinning. PHILIP nam, na dapperen tegenweer en met verlies van meer dan duizend der zijnen, de vlugt, zoodat men hem niet meer achterhalen kon. Doch *Concord* en nog eene van ELIOT's steden werden verwoest, en de ongelukkige inwoners waren zonder huisvesting, aan de geheele strengheid des winters prijsgegeven; velen van hen kwamen om in de bosschen in de sneeuw, of werden door vijanden overvallen. En nog was de krijg, die steeds in den omtrek van ELIOT's volkplantingen gevoerd werd, niet geëindigd. De moed en woede van PHILIP was met den eersten nederlaag niet bekoeld; maar, steeds nieuwe stammen tot deelneming aan den strijd

(*) Deze soort van Indiaansche vesting is een vierkantig vertrek, zwaar gedekt, opgetrokken van palen die op elkander liggen, met de spitsche zijde naar buiten, omringd door palissaden, hebbende slechts eenen nauwen krommen ingang.

opeischende en bereid vindende, blies hij telkens met vernieuwd geweld het oorlogsvuur aan, tot dat hij eindelijk, na menig bloedig gevecht, op de vlugt zijn leven verloor. Nu werd de vrede gesloten; hieraan had men ook dringende behoefte, want er waren menige wonden te heelen. Welk eene grievende smart voor ELIOT, toen hij het overblijfsel zijner vroegere reizen en werken gadesloeg! Alle volkplantingen vernield, de huizen verwoest, de verdedigingswerken geslecht, van de 14 steden slechts nog 4 overig; en ook deze niet onbeschadigd. En wat was er van zijn volk geworden? Sommigen, wier belijdenis hem vroeger zoo zeer verblijd had, waren afgevallen; de ijver der overigen was verflaauwd; hij had den dood van velen te betreuren, wier vast vertrouwen hem in dezen beproevingsstijd zeer belangrijk zou zijn geweest. Hier kwam nog bij, dat hij en zijn volk bij de Engelschen in verdenking vielen van verraad en trouweloosheid, omdat zij zich niet aan hen hadden willen aansluiten ten strijde.

Wat moest ELIOT nu beginnen? Zou de grijsaard nu rust nemen, en het Gode verder

overlaten , wat er van zijn werk worden zou ? Dat laat zich van een man als ELIOT niet denken. Hij begaf zich naar *Naticke*, hij zocht zijn verstrooid volk aldaar weêr te verzamelen , om hetzelfde van nieuws aan de voormalige vlijt en de orde te gewinnen. Het magazijn was niet meer met vellen en pelsen voor de markten gevuld ; de gelukkige familiekringen waren niet meer onder hun dak vereenigd ; de klank der liederen en gebeden trof slechts zelden zijn oor. Wanneer men zeventig jaar oud geworden is onder zorg en arbeid , is het liefelijk , onder de schaduw des booms te zitten , dien men in jeugdige jaren geplant heeft ; het lot van ELIOT was niet zóó gemakkelijk ; hij moest nog ter elfder ure arbeiden en planten , op de heide en in het bosch uitgaan ; doch hij was daarbij getroost en daarmede tevreden. Wakker en vrolijk , als in de dagen zijner jeugd , omgordde hij zich met den lederen gordel , nam den staf in zijne hand , verliet zijne haardstede , en trok hij uit naar de wildernis , of hij ook zielen tot zijnen God kon bekeeren. Met bewondering moet men den man naooogen ,

wien het aan moed noch kracht ontbrak , en die zich door geenen tegenstand of teleurstelling liet afschrikken. Onder geheel andere omstandigheden dan vroeger , niet onder algemeenen en luiden bijval , die voorheen zijn deel was ; neen , als een verrader , als iemand , die meer zijn eigen voordeel dan dat zijner landslieden zocht , aangezien , zoo ging hij nu daarheen. Maar hoe diep ook menigwerf de dolk des lasters zijn hart doorwondde , hij liet zich niet weêrhouden. Waar hij kwam , daar zag hij de vreeselijke sporen der verwoesting , die de oorlog had achtergelaten. Bij de twee verst verwijderde volkplantingen aan de *Merrimak* vond hij slechts bouwvallen ; velen der bewoners hadden zich bij de strijdenden gevoegd , en hunne oude bloeddorstigheid was wedergekeerd ; anderen luisterden wel naar zijn woord , maar schenen er zich verder niet om te bekommeren. Hij liet zich hierdoor niet ontmoedigen ; maar hield met geduld en volharding aan , en niet te vergeefs. De Heer bekroonde zijne volharding met den besten uitslag : nog nergens had zijne prediking zulke gezegende vruchten gedragen als hier. Er

moge in het gelaat en in het jeugdig vuur van den grijsaard iets geweest zijn, dat de Indianen niet wederstaan konden, het behaagde den Heer, om den arbeid van Zijnen grijzen dienaar bijzonder te zegenen. Hij kon weldra met vreugde zijn hoofd opheffen, welgemoed om zich heen zien en van blijdschap juichen, gelijk weleer in zijne jeugd. Gedurende de eerstvolgende jaren had ELIOT de onuitsprekelijk troostrijke vreugde, zijne kerken van lieverlede herbouwd te zien, en, al mogten ook in de vergaderingen vele voormalige bekende aangezigten ontbreken, hij kon in hunne plaats andere, niet minder ernstige, uit andere stammen aanschouwen. De herstelde beplantingen rondom de steden begonnen weêr te groenen, en wat nog meer zegt, zijn volk werd weder rijk in hemelsehe schatten. Even als eene onafgebrokene lente ons het genot niet zou verschaffen, dat ieder voorjaar ons na den guren winter schenkt, zoo zou ELIOT bij den onafgebroken gelukkigen voortgang zich niet zoo gelukkig gevoeld hebben, als nu na de verwoesting, bij het wederkeeren van den voormaligen gelukkigen

toestand. En hoewel zijn werkkring nooit weêr zoo wijd uitgestrekt is geworden, als vóór dien rampzaligen oorlog; hoewel hij na denzelfven slechts zeven steden kon tellen, was zijn hart toch steeds vol van dankbaarheid aan God.

IX.

ELIOT'S werkzaamheid tot zijne laatste ure op aarde.

Daar de gemeente te *Roxbury* zich nu eindelijk bewegen liet, om aan ELIOT zijn ontslag te geven, en eenen opvolger aanstelde, zoo kon hij ook onder zijne kudde, wanneer hij derwaarts wederkeerde, verademing en verkwikking vinden. O, het was een roerend schouwspel, wanneer men ELIOT en zijne vrouw daar in de innigste gemeenschap des gemoeds te zamen aantrof. Beide vereenigd door levendig geloof in den Heer en vol goeden moed en hope; beide reeds grijs en toch nog krachtvol. Zal hij haar overleven of zij hem? Zij hadden zoo lang met elkander geleefd, dat de gedachte aan eene scheiding geheel niet meer

in hen opkwam: zij hoopten te zamen door den Heer opgeroepen te worden. Maar de Heer wilde het anders. ELIOT, twee en tachtig jaar oud, moest zijne vrouw naar het graf begeleiden. Toen hij daar bij haar graf stond, kon de sterke man zijne tranen niet weêrhouden; voor al het volk, dat hem omringde, liet hij ze den vrijen loop, terwijl hij op de kist wijzende uitriep: » Daar ligt mijne dierbare, verstandige, geloovige vrouw; zij kan » tot mij niet wederkeeren, maar ik zal tot » haar gaan; ja, dat zal ik. Amen." Zijne overgeblevene kinderen zochten hem dit zwaar verlies te vergoeden, maar het gelukte hun niet; zijne ziel was te innig aan de dierbare wederhelft gehecht; zonder haar had het leven voor den ouden man alle aantrekkelijkheid verloren; hij had slechts éénen troost, dat ook hij spoedig verscheiden en voor zijnen God weêr met haar vereenigd zou worden.

Doch, tot den tijd zijner oproeping, was en bleef hij de dienaar van den Heer, die hem in Zijnen wijngaard aangesteld had. Daarom trok hij op nieuw uit naar zijn geliefd rood volk, en bezocht hen wijd en zijd. Hij

ging nog niet gebogen, en zijn oog was nog niet verdonkerd, zijne kracht niet vergaan. Hij kende nu niets liefelijkers, dan onder zijne Indianen te zitten en zich met hen over het woord des levens te onderhouden, of wanneer hij vermoeid, niet langer spreken kon, naar hunne gesprekken daarover te luisteren. En zou het voor hem niet als eene voorsmaak van hemelsche vreugde zijn geweest, toen hij de woningen betrad, die hem vóór vijftig jaren opgenomen hadden, of als hij tegen den boom leunde, onder welks schaduw hij het eerst in deze wildernissen het woord des kruises verkondigd had? Hij mogt het zien, hoe hier uit de duisternis het licht, uit den dood het leven, uit ruwe woestenij een vrolijk veld geworden was. O, hoe gaarne zou hij op zulk eene, door de kracht, die de Heer daar be-toond had, geheiligde plaats ontslapen zijn! Intusschen, zijne krachten namen nu zichtbaar af, en, toen hij eens naar *Roxbury* in zijn huis wedergekeerd was, gevoelde hij, dat zijne voeten hem niet weêr buiten zijne oude gemeente zouden dragen. Gewillig onderwierp hij zich aan deze schikking des Heeren. Hij

kon daarom toch niet rusten; maar wilde werken, wat hij nog in staat was te doen. Hij verzocht hierom de Engelsche volkplantelingen in den omtrek, hem wekelijks hunne negerslaven toe te zenden, om deze te onder- rigten in het Christelijk geloof. Men bewil- ligde in zijn verzoek, doch niet lang meer kon hij aan deze lieden arbeiden. Een verval van krachten bond hem aan zijn bed. Maar ook nu nog, vurig van geest, wilde hij zoo veel arbeiden, als zijne zwakke krachten hem veroorloofden. In zijne buurt woonde een negerknaap, de zoon eener slavin; deze was in zijne vroege kindschheid in het vuur ge- vallen, en had zijn gelaat zoo beschadigd, dat hij geheel verblind en daardoor tot allen arbeid ongeschikt was. ELIOT verzocht dezen van deszelfs heer, nam hem in zijn huis en aan zijn bed, en onderwees hem in den weg ten eeuwigen leven. Vriendelijk zag de Heer op Zijnen trouwen dienaar neder, Hij zalfde hem met Zijnen Geest en rustte hem toe met kracht. De knaap leerde gemakkelijk de plaat- sen der Heilige Schrift, die ELIOT hem zóó lang voorzeide, tot dat hij ze van buiten

kende; en het hart des armen blinde scheen niet ongeroerd te blijven.

Nu was zijne ure genaderd. In het begin van 1690, in het 87ste jaar zijns levens, overviel hem eene hevige koorts, van welke hij niet weer herstelde. Het was een zware strijd, eer de groote kracht zijns ligchaams door de koorts verbroken was; maar de rust der ziel begaf hem niet. » De dood zal voor » mij zijn als een slaap voor den vermoeide, » zeide hij. » De Heer, wien ik tachtig jaren » gediend heb, verlaat mij niet. O, ik » kome in uwe heerlijkheid! lang heb ik u » verwacht; laat slechts het werk onder de » Indianen voortleven, als ik sterf. Welkom! » Heer! welkom!» Daarmede ontsliep ELIOT, en geheel *Nieuw-Engeland* voelde zich geschokt, toen het zijnen dood vernam.

O gij vrome en trouwe dienaar, gij die over weinig getrouw zijt geweest, gij zult over veel gesteld worden!

I N H O U D.

	Pag.
<i>Inleiding</i>	5
Hoofdstuk I. JOHANNES ELIOT gevormd tot Evangeliebode bij de India- nen in <i>Noord-Amerika</i> . . .	7
— II. De gezegende uitwerking van ELIOT's drie eerste bezoeken onder de Indianen als bode des vredes.	17
— III. ELIOT laat zich door geen tegenstand afschrikken. . . .	25
— IV. ELIOT laat zich door den te- genstand, dien hij ontmoet, niet van zijn edel ontwerp aftrekken.	39
— V. ELIOT ondervindt grooten ze- gen op verdere bezoekreizen onder de Indianen.	47

- Hoofdst. VI. Daar ELIOT's behoefte aan
ondersteuning in geld, tijd
en medearbeiders vervulling
erlangt, vertaalt hij de Hei-
lige Schrift. 66
- VII. ELIOT beschaaft zijn volk door
nieuwe burgerlijke en letter-
kundige inrigtingen. 71
- VIII. Het door ELIOT daargestel-
de, met ondergang bedreigd,
wordt wel verwoest, maar
door den grijsaard hersteld. 79
- IX. ELIOT's werkzaamheid tot
zijne laatste ure op aarde. . 89
-

A 2132007

Bij M. WIJT & ZONEN, Drukkers van het Nederlandsche
Zendinggenootschap, worden ook uitgegeven
de navolgende Kleine Stukjes. Cents.

1. Evangelische herinneringen aan Kranken.	a 15
2. Over het nuttig Kerkgaan.	- 10
3. Over het doen van Belijdenis.	- 10
4. Een woord voor mensch. die niet ter kerk kunnen gaan.	- 10
5. Het Christendom beschaamd door Heidenen	- 10
6. Evangelische herinneringen aan Bedroefden.	- 22½
7. Evangelische herinneringen aan Vaders en Moeders.	- 20
8. Een woord aan Vaders en Moeders over den Doop.	- 05
9. Over het allerbeste Boek.	- 10
10. Onderwijs over het Bijbellesen.	- 25
11. Levensgeschiedenis van den grootsten Man.	- 25
12. Iets over het Avondmaal.	- 15
13. Opwekking tot de huisselijke Godsdienst.	- 15
14. Zamenspraak tusschen drie vrienden over de Wedergeb.	- 07½
15. Het leven van William Kellij.	- 15
16. Drie zamenspraken tussch. een Leeraar en een Huism.	- 18
18. Het dorp Eerenhoef, tot vorigen welvaart hersteld.	- 25
19. Het nadeel van het bij de straat loopen der kinderen.	- 20
20. Waarschuwing tegen de Ontucht.	- 50
21. Iets voor herstelden uit krankheid.	- 20
22. Iets voor Gevangenen.	- 45
23. Geschenk der Christelijke liefde voor kinderen.	- 52½
24. Geschenk voor Lidmaten der Christelijke kerk.	- 25
25. Heb ik wel genoeg voor de Eeuwigheid?	- 20
26. Tweede Geschenk der Christelijke liefde voor kinder.	- 25
27. Voor Dienatboden.	- 25
28. Over de Recsten.	- 15
29. Iets voor Armen.	- 10
30. Jezus, de geneesmeester van zieken.	- 12½
31. Evangelische Herinneringen aan oude Lieden.	- 22½
32. Verzamel. van leerz. brieven en opwekkende verhalen.	- 20
33. Opwekking tot weltevredenheid.	- 20
34. Een goed woord aan Christenouders over de opvoeding.	- 20
35. Franke, de kracht des Geloofs.	- 15
36. Schets van het leven van Afrikaner.	- 10
37. Waarschuwing tegen het Kwadspreken.	- 10
38. Iets over de Zeli-kennis.	- 20
39. Een woord van onderrigt en troost in Sterf huizen.	- 25
50. Men doet niet, wat men kan.	- 17½
41. Chr. onderrigting en raad, tot herst. van Moed en Hope.	- 25
42. Waarom word ik niet beter?	- 25
43. Wie zijn, hier op aarde, de gelukkigste menschen?	- 20
44. Gedenk te Sterven.	- 25
45. Het Voorbidden, een pligt der Christelijke liefde.	- 17½
46. Opwekk. tot deelneming in het Maandel. Gebed.	- 27½
47. Troostwoord voor Christenen, in alle wederwaardighod.	- 17½
48. Bijbelsch Leesboek voor Kranken.	- 20
49. Iets uit het leven van Felix Neff, Pred. der Waldenzen	- 25
50. Het Geloof in Jezus Christus, naar Joh. VI.	- 25
51. De Christelijke Oetenschool, naar 2 Petri 1: 5-11.	- 27
52. De Goede Herder.	- 12½
53. Bijbelsch Onderwijs over 's Menschen Bekeering.	- 22½
54. Genade en Pligt.	- 25
55. Geschenk aan allen die Gods woord mogen hooren.	- 32½
56. De Zelfbeproeving.	- 25
57. Het wandelen als kinderen des lichts.	- 25
58. Een woord aan allen, over het beste voorbeeld	- 25
9. Iets over het Geweten.	- 25
Christelijke Godsvrucht, geen zweeperij.	- 25